

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.
КАРАЗІНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Мотивація досягнення та життєстійкість осіб різного віку»

Студентки 2 курсу групи ЗПС-61 другого
(магістерського) рівня вищої освіти освітньо-
професійної програми «Психологія» за
спеціальністю 053 – ПСИХОЛОГІЯ

Остапенко А.О.

Керівник: кандидат психологічних наук, доцент,
доцент ЗВО кафедри загальної психології

Маєвська Н.А.

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____

Кількість балів: _____

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

м. Харків – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1_ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ОСІБ РІЗНОГО ВІКУ	6
1.1. Життєстійкість	6
1.2. Мотивація досягнення	13
1.3. Зв'язок життєстійкості та мотивації досягнення	26
Висновки до першого розділу	27
РОЗДІЛ 2_МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ОСІБ РІЗНОГО ВІКУ	29
2.1. Методологічні основи дослідження та характеристика вибірки	29
2.2. Характеристика методів дослідження	31
Висновки до другого розділу	33
РОЗДІЛ 3_ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ОСІБ РІЗНОГО ВІКУ	34
3.1. Особливості прояву життєстійкості у осіб різного віку	34
3.2. Особливості прояву сильних рис характеру в осіб різного віку	38
3.3. Особливості прояву мотивації досягнення успіху в осіб різного віку	41
3.4. Аналіз характеру зв'язків мотивації досягнення, життєстійкості та рис характеру в осіб різного віку	43
Висновки до третього розділу	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
АНОТАЦІЯ	58

ВСТУП

Актуальність. Тема вивчення зв'язку мотивації досягнення та життєстійкості у осіб різного віку є не лише актуальною, але й важливою в контексті воєнного часу, коли психологічний стан людей піддаваний великому впливу. Війна, спричиняючи тривогу та стрес, створює невизначеність щодо майбутнього, але в той же час вона виявляє потребу в розумінні мотивації досягнення та життєстійкості, що важливі для різних вікових груп.

Одним з ключових аспектів дослідження є життєстійкість. Під час війни у людей різного віку може розкритися здатність протистояти стресу та подолання труднощів. Життєстійкість визначає здатність людини до подолання труднощів та стресові ситуації, зберігання позитивного стану навіть під впливом негативних чинників.

Невід'ємною частиною цього дослідження є також розгляд життєстійкості як сильної риси характеру. Зазначені риси широко вивчаються як зарубіжними (К. Петерсон, М. Селігман), так і вітчизняними (Е. Л. Носенко, Л. Ф. Байсара). Т. М. Титаренко зазначає певні риси, які забезпечують життєстійкість, а С. Л. Кравчук виокремив риси характеру, які являються життєстійкими. Врахування цих рис може допомогти людині ефективніше визначити, як протистояти викликам війни та як реагувати на стресові ситуації.

У нашому дослідженні також було розглянуто розрізнення мотивації досягнення в осіб різного віку. Мотивація досягнення – бажання особи діяти визначних успіхів та реалізувати свої цілі. Ю. Лохмотова, В. Шкарб'юк та А. Цапко визначають, що студенти в умовах війни мають більш зовнішню мотивацію та навчання допомагає їм відволіктися від складної ситуації в нашій країні. Тоді як І. Жарківська стверджує, що для людей зрілого віку важливий баланс між особистісним і професійним життям для того, щоб досягати цілей. Тобто у осіб різного віку будуть різні пріоритети у мотивації та рівень мотивації досягнення, та воєнний стан в нашій країні може вплинути на їхню мотивацію досягнення.

Мотивація та життєстійкість можуть бути пов'язані, оскільки мотивація може служити імпульсом для розвитку життєстійкості. Коли людина має чітку мотивацію досягти певних цілей або подолати труднощі, вона може активно використовувати свої резерви та розробляти стратегії для подолання перешкод. У цьому контексті мотивація може служити внутрішнім ресурсом, що сприяє витривалості та відповідальності.

Таким чином, вивчення зв'язку мотивації досягнення та життєстійкості у осіб різного віку є актуальною і значущою проблемою на сьогоднішній день під час війни. Дослідники вивчали зв'язок мотивації або мотивації на роботу та життєстійкості у мирний час, але наше дослідження розглядає зв'язок саме мотивації досягнення та життєстійкості в складний час в нашій країні. Дослідження цієї теми може принести користь для більшого розуміння того, як допомогти мотивувати осіб різного віку для успішної їх роботи, діяльності та навчання саме під час війни.

Об'єкт дослідження – життєстійкість як особистісний феномен.

Предмет дослідження – життєстійкість та її зв'язок з мотивацією досягнення в осіб різного віку.

Мета дослідження – виявити характер зв'язку життєстійкості та мотивації досягнення в осіб різного віку.

Гіпотеза дослідження – припускаємо, що існує позитивний зв'язок мотивації досягнення та життєстійкості, а також зв'язок мотивації досягнення та життєстійкості з іншими сильними рисами характеру.

Задачі:

1. Здійснити теоретичний огляд проблеми життєстійкості та мотивації досягнення в осіб різного віку.
2. Дослідити життєстійкість та сильні риси характеру осіб різного віку.
3. Визначити рівень мотивації досягнення осіб різного віку.
4. Вивчити зв'язок життєстійкості та мотивації досягнення та їх зв'язок з сильними рисами характеру осіб різного віку.

Методи дослідження: Методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» (Т. Елерс); Коротка версія тесту «Життєстійкість» (В.О. Олефір, М. А. Кузнєцов, А.В. Павлова); Короткий тест «Сильних рис характеру» (К. Петерсон). Для обробки отриманих даних використовувалися кореляційний аналіз за Спірменом в програмі SPSS та критерій критерій U-Манна-Уїтні.

Характеристика вибірки: У дослідженні взяли участь 62 особи різного віку, які були поділені на дві групи: перша група – від 18 до 35 років – 36 досліджуваних, друга група – від 36 до 60 років – 27 досліджуваних.

Практична значущість:

1. Психосоціальна підтримка: результати цього дослідження можуть допомогти в розробці ефективних методів покращення працездатності та навчання у вищих навчальних закладах. Розуміння мотивації досягнення та життєстійкості можуть допомогти в підтримці осіб різного віку, які пережили війну.

2. Удосконалення професійних навичок: це дослідження може вдосконалити знання про мотивацію досягнення та життєстійкість психологів, спеціалістів з соціальної роботи, викладачів вищих навчальних закладів, керівників організацій та осіб, які пережили воєнний час. Ці знання можуть допомогти більш ефективній роботі працівників та кращому навчанню студентів.

3. Участь у розвитку освітніх програм: освітні державні програми можуть використовувати дані для адаптації методів і підходів до навчання для різних вікових груп щодо ефективної передачі знань і розвитку навичок, а також на основі цього дослідження можна розробити державні програми професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації для дорослих, спрямовані на підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ОСІБ РІЗНОГО ВІКУ

У цьому розділі представлено аналіз основних підходів та досліджень до проблем життєстійкості та мотивації досягнення в сучасній психології. Розглянуто життєстійкість як сильну рису характеру, мотивацію досягнення у людей різного віку, та зв'язок мотивації та життєстійкості.

1.1. Життєстійкість

На сьогоднішній день війна залишає свій великий вплив на різні аспекти життя людини. Особливо вразливі групи, що постраждали від війни є люди молодого віку та люди зрілого віку, які перебувають на різних етапах свого життя та кар'єрного розвитку. Один з найважливіших аспектів, що впливають на їхню здатність впоратися з викликами воєнного конфлікту є і життєстійкість.

Причини життєстійкості в умовах війни можуть бути різними. Деякі люди мають внутрішні ресурси, такі як самодисципліна, витривалість, оптимізм або впевненість у своїх здібностях, що допомагає їм впоратися з труднощами. Інші мають сильну підтримку від родини, друзів або соціальних мереж, що надає їм впевненості та ресурси для подолання стресу.

Перші, хто привернув свою увагу до поняття життєстійкості – Сальваторе Мадді та Сьюзен Кобейса. Вони розглядали поняття «витривалість» як якість, систему установок, переконань, що дозволяє зберігати внутрішню рівновагу, подолати стресову ситуацію та легше приймати власну вразливість і розуміти свої справжні можливості. Це сприяє підвищенню ефективності перетворення стресових впливів і негативного сприйняття нових можливостей.

Життєстійкість особистості – це вміння успішно функціонувати в обставинах, коли життя накладає свої власні виклики та труднощі. Це вміння

зберігати рівновагу між здатністю пристосовуватись до нових вимог і бажанням жити у гармонії та повноцінності.

К. І. Шкательюк стверджує, що одна з легких технік планування майбутнього. Здатність передбачувати появу нових складних ситуацій може значно зменшити їх негативний вплив на особистісне здоров'я [40].

Т. М. Титаренко висловила думку, що для успішної адаптації та взаємодії в зрілому віці важливе оточення колег і керівників або спільнота з однаковими професійними інтересами. Це сприяє розвитку навичок життєстійкої поведінки та стилю життя, які відповідають вимогам сучасного світу. Вона також підкреслює, що життєстійкість формується в процесі подолання труднощів, що допомагає особі навчатися відмовлятися від уникнення випробувань та ухиляння від страждань [31].

Вимоги суспільства до особи, яка готова конкурувати, обумовлюють такі якості, як життєстійкість, яка є важливою складовою формування особистості. Орієнтація на працю, участь у здоровому способі життя, здатність подолати стрес, що виникає внаслідок змін у життєвих умовах, схильність до досягнення поставлених цілей, підвищення рівня освіти, адаптації та соціалізації – це важливі показники стійкості в соціокультурному оточенні.

В тому числі, життєстійкість виступає внутрішнім резервом особистості, який сприяє подоланню стресу, важких ситуацій та навіть військовим випробувань. Ця внутрішня сила, якою може керувати сама особа, має потенціал змінювати або переосмислювати її фізичне, психологічне та соціальне благополуччя, подаючи життю сенс та цінність у будь-яких умовах. Крім того, іншим важливим аспектом життєстійкості є здатність особистості підтримувати та підсилювати свої системні цінності, навіть у випадку групового контролю. Ця здатність безпосередньо пов'язана з потенціалом людини, який забезпечує її стійкість до стресу.

На думку Л. В. Степаненко унікальний досвід вирішення складних завдань віддзеркалює індивідуальність особи, і в складних ситуаціях не тільки підштовхує до особистісного росту, але і розкриває особисту унікальність. Тобто,

подолання труднощів та здатність відновитися сприяють формуванню життєвої стійкості [35].

Крім того, Л. З. Сердюк вважала, що життєстійкість пов'язана з рефлексією, яка дозволяє критично оцінювати себе і свої дії, направляти зміни у власному ставленні до себе в ускладнених ситуаціях, розвивати особисті якості та переосмислювати саму ситуацію і шукати її корені [33].

О. А. Чиханцова стверджувала, що автономія особистості як здатність діяти відповідно до власної волі, ґрунтується на розумінні власних потреб і протистоянні зовнішнім впливам [38]. В її дослідженні було виявлено, що особи з високим рівнем автономії проявляють пряму залежність між усіма складовими життєстійкості, що розширює їх можливість взаємодії з навколишнім середовищем, дозволяє свідомо ставитися до минулого, майбутнього та теперішнього, аналізувати власне життя та здобувати новий життєвий досвід, а також відчувати свободу вибору свого життєвого шляху.

А. Н. Фомінова визначає поняття життєстійкість як комплексну психологічну властивість особистості, що виникає завдяки поєднанню засобів і навичок, спрямованих на перетворення проблемних ситуацій на ресурси та можливості. Згідно з цим підходом, ключовими елементами життєвої стійкості є позитивний настрій, внутрішня задоволеність і самодостатність [38].

С. О. Богомаз розглядає поняття життєстійкість як системну психологічну рису особистості, яка виникає завдяки взаємодії засобів та навичок, спрямованих на трансформацію складних ситуацій у можливості та ресурси. За таким підходом, ключовими складовими життєвої стійкості є позитивний емоційний настрій, внутрішнє задоволення та відчуття власної самодостатності.

Сальваторе Мадді розглядає такі складові, що складають структуру життєвої стійкості, а саме [45]:

1. Залучення – це переконання особи в тому, що брати участь у подіях і процесах варте зусиль, оскільки це може призвести до відкриття чогось цікавого та важливого для неї. Люди з вираженим компонентом залучення отримують задоволення від своєї діяльності та вміють знаходити в ній нові цінності.

Глибоке захоплення роботою допомагає їм ефективно вирішувати актуальні завдання.

2. Контроль – це поняття, яке вказує на те, що люди мають можливість впливати на події, які трапляються в їхньому житті. Цей компонент виражає активну життєву позицію, незалежність від власних рішень та віру у власну спроможність впливати на результати. Однак відсутність компоненту може призвести до почуття безсилля та віри в те, що все залежить від інших.

3. Прийняття ризику – це впевненість людини в тому, що навіть ускладнення та невдачі сприяють особистому розвитку та збагачують досвід. Для таких осіб, діяти навіть у несприятливих обставинах є корисним і може призвести до важливих відкриттів. Водночас, ті хто не приймає ризику, можуть втрачати можливість та залишатися в зоні комфорту.

С. Мадді підкреслює, що життєва стійкість базується на здатності приймати реальність складних ситуацій та здібності використовувати їх як виклик для розвитку та зростання.

В тому числі, Л. В. Куликов визначає, що життєстійкість утворюється з стійкості та стабільності, терпимості та придатності, базовості. На його думку, стійкість виявляється у боротьбі складних ситуації, впевненості у собі, в здібності до продуктивної саморегуляції [38].

О. І. Василевська розглядає життєстійкість як ступінь розвиток здібності людини протидіяти стресу при цьому не зменшувати успішну діяльність. Життєстійкість, на її думку, будує суть особистості людини, є одним із основних умов саморегуляції та розглядає цей аспект як елемент психічного здоров'я [7].

На думку Л. А. Александрової життєстійкість – це особлива здібність, яка може сприяти ефективно пристосовуватись та може бути розкрита через такі якості, як основні вміння: інтелект, етичні норми, самоусвідомлення, свідомість до обов'язку, а також властивості, як комунікативні навички, здатність впоратися з складними ситуаціями.

За дослідженнями Л. А. Александрової, висока ступінь життєстійкості допомагає ефективно пристосуватися та уникати розвитку депресії та інших негативних наслідків у стресових ситуаціях.

У житті людини життєстійкість перетворюється і розширюється. В основі цього лежить позитивне відношення до особи до самої себе та задоволеність своїм життям, включаючи вміння робити вибір та впливати на події у житті. Якість життєстійкості характеризується свідомою саморегуляцією, здатністю успішно реагувати на стресові ситуації та досягати своїх життєвих цілей. Крім того, стійкість підпорядковується таким чинникам, як вік, професія та соціальний статус. Життєстійкість пов'язана з різними методами реалізації життя і впливає на поведінку людини.

Стрес також викликає механізм саморегуляції, які призначені зменшити стресові стани особи. Тому люди з важкістю зосереджуються на вирішенні складних ситуацій і їх причин, коли сприймають життєві зміни як стрес.

Також у дослідженні Н. М. Савелюк було виявлено, що студенти в Україні спочатку зазнавали найбільшого інтелектуального стресу. Найбільш явними симптомами були розлади уваги та нав'язливі негативні думки. Також було виявлені такі симптоми, як підвищена тривожність, стомленість та постійна нестача часу [32].

Під час війни українці стикнулися з фінансовими проблемами. Тобто люди, які мають фінансові труднощі або неможливість задовольнити базові потреби через війну мають вищий рівень стресу, чим у людей, які мають стабільність у фінансах [44].

Також у разі загрози незалежності та суверенітету країни, війна за певних обставин може викликати стійкість та підвищити надію населення, яке переживає цю загрозу, навіть при відчутті меншого благополуччя, почуття небезпеки та усвідомлення загрози [43].

У дослідженні В. В. Предко та Д. Є. Предко було визначено, що є зв'язок між стресом та умовами в яких українці опинилися через воєнний час. А також було визначено, що віра в перемогу допомагає не розвинути стресу [27].

Крім того, знаходження внутрішнього спокою і рівноваги є найкращим методом оцінки життєвої ситуації, розуміння нерівновагу між серйозною проблемою та її впливом на внутрішню рівновагу та стабільність. Для отримання точної оцінки складних життєвих обставин вирішальним є віра людини в те, що вона може контролювати події та впливати на їх розвиток. Впевненість у своїй здатності вплинути на події важлива.

Більш того, сильні риси особистості можуть допомогти в подолати випробування військових конфліктів. Справжня сила особистості проявляється в моменти кризи, і саме тоді сильні риси характеру можуть стати найважливішими факторами для виживання та успішного подолання негативних наслідків військових дій.

В позитивній психології із цінностей формуються сильні риси характеру.

К. Петерсон і М. Селігман виділили шість цінностей [22]:

1) Мудрість – це розуміння того, що люди можуть активно передбачати і використовувати знання у своєму житті.

2) Сміливість – це здатність проявляти стійкість і діяти в реальному житті для досягання цілей перед обличчям труднощів.

3) Гуманність – це здатність встановлювати і підтримувати позитивні соціальні відносини.

4) Справедливість – це прагнення до громадянської відповідальності та соціального добробуту.

5) Поміркованість – це здатність уникати різких висловлювань і здійснювати самоконтроль.

6) Трансцендентність – це визнання сенсу життя і відчуття взаємодії з навколишнім світом.

М. Селігман вважав, що цінності з яких формується сильні риси можна наводити за рівнем їх значущості для особи [1]:

- до мудрості належать креативність, любов до знань, інтерес до нового досвіду, здатність бачити перспективу;

- до сміливості належать хоробрість, наполегливість, цілісність життєздатність та життєстійкість;
- до гуманності – доброта, любов, соціальний інтелект, вміння надавати підтримку, позитивні стосунки з іншими людьми;
- до справедливості – чесність, лідерство та громадянськість;
- до поміркованості – скромність, вибачливість, обережність, саморегуляція;
- до трансцендентності належать вдячність, цінування краси, надія, гумор, релігійність, віра та мета.

Ці риси включають всі ключові аспекти особистості, як особи життєдіяльності. А також ці риси можуть допомогти людині долати складні життєві ситуації. Наприклад, риси, які входять у цінність мудрість може допомогти швидко знайти вихід з ситуації, а риси сміливості можуть допомогти не боятися труднощів та здатність швидко переходити до пошуку рішення. Риси гуманності може допомогти коли труднощі настигли не тільки одну людину, а колектив, також людина може знайти вихід з складної ситуації, якщо може до когось звернутися за порадою або допомогою. А риси трансцендентності допомагають людині вірою та впевненістю в позитивне вирішення ситуації.

Т. М. Титаренко вважає, що життєстійкість проявляється в активність, наполегливість, рішучість, стійкість, витримка. Ці риси здобувають відповідне ставлення зі сторони оточення, яке виражається у шануванні, симпатії та захопленні [37]. Також авторка зазначає, на важливість вдосконалити життєстійкі риси, як переконаність, сміливість, навіть інколи дерзкість, обов'язкові. Вона підкреслює, що ці якості необхідні, якщо людина хоче перевернути до себе увагу. Авторка також визначає, що потрібно вдосконалювати такі риси характеру, як терплячість, уважність, налаштованість на співрозмовника.

С. Л. Кравчук виокремлює в змістовно-структурних компонентах саме ті риси характеру, які являються життестійкими: винахідливість, гнучкість оптимізм та альтруїзм [14].

В тому числі, реакція людей на війну може бути різною. Не всі люди реагують однаково на стресові ситуації. Деякі люди можуть переживати посилення мотивації та розвиток позитивних якостей, тоді як інші можуть зазнати психологічного впливу та потребувати спеціалізованої підтримки.

Отже, життестійкість та сильні риси характеру є важливими факторами для пристосування та подолання труднощів в умовах війни. Вивчення цих психологічних аспектів може допомогти краще розуміти реакції людей на війну та може сприяти розвитку того, як краще підтримувати людей у складний час.

1.2. Мотивація досягнення

Уперше в своїй статті термін «мотивація» використав А. Шопенгауер. У світі цей термін трактується по-різному. А. В. Шегда визначає мотивацію як процес створення умов і чинників, які впливають на спрямованість людської діяльності та спонукають до досягнення конкретних цілей.

Мотивація відображається у внутрішніх і зовнішніх факторах, що керують, активують і підтримують нашу поведінку. Вона визначається потребами, побажаннями, цілями та цінностями людини, які мотивують її досягти певних результатів або задовольняти певні потреби.

Т. М. Дука вважає, що мотивація розвиває особистість, а саме внутрішня мотивація: саморозуміння, саморозвиток, самоконтроль призводить до більшої продуктивності [9].

Виділяють такі основні функції мотивації:

- Енергетична полягає в тому, що вона надає енергію та стимулює особу до активності або змін способу поведінки;

- Направляюча спрямовує поведінку, яка мотивована на досягнення конкретних цілей або завдань, допомагаючи визначитися, куди особа хоче призвести свої зусилля;
- Підтримуюча полягає в тому, що мотивація підтримує рішучість особи та допомагає подолати виклики в реалізації власних зусиль для досягнення конкретних цілей.

Також мотивація складається з кількох важливих компонентів:

1. Мотив – це те, що підштовхує людину до дій, пов'язана із задоволенням її потреб. Мотиви можуть виникати через зовнішні чинники або бути результатом внутрішніх потреб і бажань. Зовнішні мотиви включають фактори, такі як нагороди, покарання, суспільна затвердженість або вплив інших людей, які стимулюють особу до дій для досягнення зовнішньої винагороди або уникнення покарання. Внутрішні мотиви базуються на внутрішніх потребах та бажаннях людини, і вони приводять до самостійної мотивації, коли людина діє з внутрішнього прагнення до досягнення особистих цілей, задоволення цікавості або розвитку.

2. Потреби – це основна сила, що підштовхує розвиток людини і створює потяг до вирішення їх. Потреби надають життю ціль і напрямок, спонукаючи людину задовольняти їх або уникати конфліктів у відношенні до навколишнього середовища.

3. Цілі представляють собою бажані стани або результати, досягнення яких мотивує людину. Цілі визначають напрямок і орієнтацію наших дій, і можуть бути короткостроковими чи довгостроковими, конкретними чи загальними.

4. Вподобання та цінності визначають, що має для нас значення та впливає на наше ставлення до різних ситуацій, рішень і виборів. Цінності можуть включати такі аспекти, як свобода, справедливість, успіх, родина, взаємодія та творчість.

Існують такі напрями в теорії мотивації: теорії змісту та теорії процесу.

1) Теорії змісту – це підходи до вивчення мотивації, які концентруються на визначенні потреб людини і їх зв'язку із задоволенням цих потреб. Основні теорії змісту: ієрархія потреб А. Маслоу, теорія К. Альдерфера, теорія Д. Макклелланда.

Теорія потреб Абрахама Маслоу досліджує, як різні потреби мотивують людську поведінку та впливають на її розвиток. Ця теорія поділяє потреби на п'ять рівнів: фізіологічні, потреби в безпеці, соціальні потреби, потреби в любові та ніжності, потреби в досягненні та самореалізації. А. Маслоу вважав, що ці потреби існують у ієрархічній структурі та задоволення більш вищих потреб залежить від задоволення більш низкорівневих потреб [26].

К. Альфред розробив власну модель, яка містить: потреби існування; соціальні потреби; потреби зростання, тобто потреби розвитку людини [13]. Він вважав, що актуалізація цих потреб може залежати від середовища, в якому знаходиться людина.

Теорія Д. Макклелланда диференціюється від теорії А. Маслоу, оскільки акцентує увагу на наявних потребах та відмовляється від ідеї їх розвитку. Автор виділив три типи потреб: досягнення (необхідність досягати успіху), приналежність (потреба в коханні), влада (необхідність контролювати свою роботу) [30]. Також Д. Макклелланд стверджує, що у всіх людей, незалежно від віку, статі чи культурного походження є ці три потреби. Ці потреби вивчаються через життєвий досвід людини та не є вродженими, тому цю теорію називають теорією вивчених потреб.

Теорія двох факторів Ф. Герцберга досліджує, що аспекти роботи, що спричиняють незадоволеність називаються «гігієнічними факторами» або «факторами уникнення» [19]. До них належать такі аспекти, як умови праці, зарплатня, міжособистісні стосунки та політика компанії, які можуть впливати на задоволеність роботою. Відсутність або недостатність цих факторів може призвести до незадоволеності співробітника, але їхня наявність лише усуває незадоволеність і не призводить до значущого задоволення. А мотиваційні чинники включають у себе саму роботу, визнання, досягнення, відповідальність,

можливість зростання. Ці фактори, якщо вони присутні у робочому середовищі, сприяють підвищенню задоволеності та мотивації співробітників до досягання високих результатів.

Загалом, теорія Ф. Герцберга показує, що для певного задоволення і мотивації співробітників необхідно враховувати як «гігієнічні», так і мотиваційні аспекти робочого середовища.

2) Теорії процесу вивчають, як відбувається мотивація та які чинники можуть впливати на неї. Важливі процесуальні теорії включають: теорію Б. Ф. Скіннера та теорію В. Врума.

Теорія Б. Ф. Скіннера стверджує, що поведінка людини зумовлена попередніми стимулами та наслідками. Він виділив фактори, які важливі для мотивації:

- Позитивне підтвердження є винагородою, що надається співробітнику за бажану поведінку, мотивуючи його продовжувати цю поведінку.
- Негативне підтвердження також використовує винагороду, але через видалення чогось неприємного, щоб оцінити бажану поведінку.
- Покарання включає в себе використання негативних наслідків для стримування небажаної поведінки.
- Наслідки відносяться до припинення позитивного підкріплення, які призвели до такої поведінки.

Для досягнення бажаної зміни у поведінці, важливо, щоб підкріплення було стійким. Це може бути здійснено двома підходами:

- Безперервне підтвердження, тобто посилення бажаної поведінки при кожному виявленні.
- Уривчасте підтвердження, тобто надання підкріплення періодично, будь-то за фіксованим графіком або регулярно.

Згідно з теорії В. Врума, мотивація людини для досягнення конкретної мети залежить від трьох ключових факторів:

- Очікування – це впевненість особи в тому, що її зусилля призведуть до бажаного результату.
- Цінності – відображають ступінь привабливості або важливості досягнення цієї мети для особи. Якщо мета важлива, мотивація вища, а якщо ні, то й мотивація може бути низькою.
- Інструментальність – це переконання особи, що досягання мети принесе конкретну винагороду або результат.

За теорією В. Врума, мотивацію для досягнення мети можна обчислити, перемноживши ці три фактора: «Мотивація» дорівнює «Очікування» помножити на «Інструментальність». Якщо хоча б один з цих факторів наближається до нуля, мотивація може бути слабкою.

Ця теорія допомагає роз'яснити, чому деякі люди проявляють велику мотивацію для досягнення мети, в той час як інші можуть бути менш зацікавленими в мотивації. Вона також підкреслює важливість віри в власні можливості, цінності мети та зв'язку між витратами зусиль і отриманим результатом для стимулювання мотивації.

В тому числі, мотивація діяльності відіграє важливу роль вивчені мотивів людини у її діяльності, оскільки може допомогти, які фактори впливають на поведінку людини та що спонукає людину до досягнення певних цілей. Цінності, прагнення, потреби визначають різні аспекти орієнтації особистості, що впливають на її мотивацію для власної діяльності. Мотивація діяльності буває близька – здійснити бажане в найближчий час та віддалена – здійснення бажаного планується на тривалий час [18]. Х. Хекхаузен вважав, що мотивація є основним чинником поведінки людини у забезпечені її трудової активності [42]. Також він визначав, що для того, щоб діяльність, що спрямована на виконання конкретного завдання сприймалася особою, мають дотримуватися такі умови:

- наявність відчутного результату діяльності;
- можливість оцінювання результатів діяльності;
- адекватні вимоги до оцінювання діяльності;

- наявність певної порівняльної шкали, де вказуються обов'язковий нормативний рівень;
- можливість здійснення бажаної для суб'єкта діяльності із самостійним здійсненням відповідних професійних дій і функцій.

У нашій роботі основний акцент буде зроблено на розгляді одного з ключових аспектів мотивації – мотивації досягнення. Мотивація досягнення визначається бажанням особи досягти великих результатів та високого рівня вмінь у своїй справі. Цей вид мотивації включає в себе не лише прагнення покращити власні навички та здібності, але й досягти чогось значущого для самої особи.

Мотивація досягнення – бажання особи дійти значимих успіхів та до своєї мети.

Центральним елементом мотивації досягнення є бажання розвивати свої здібності та досягати визначених цілей. Цей різновид мотивації охоплює широкий спектр потреб, таких як потреба визнання, самореалізації та постійного особистісного зростання. Одним із важливих аспектів мотивації досягнення є бажання досягти результатів, які не лише можуть задовольняти особисті амбіції, а й можуть додати вагомий внесок у власний професійний розвиток.

Мотивація досягнення сприяє формуванню внутрішньої сили, що підтримує особу в зусиллях до досягнення визначених цілей. Вона стимулює особистість до вдосконалення та підвищення ефективності у власній справі. При цьому важливою складовою мотивації досягнення є прагнення отримати визнання за свою працю та досягнення, що додає внутрішній стимул і підсилює важливість цілей. Висока мотивація досягнень сприяє розвитку таких рис, як рівень амбіцій, відчуття особистісної мети, наполегливість у досягненні успіху або уникнення невдач [29].

Люди, які терплять невдачі, проявляють менше ініціативи у повсякденному житті [28]. Ефективність їх діяльності знижується, коли вони намагаються виконати складні завдання за короткий час. Такі люди, як правило,

менш віддані досягненню своїх цілей і більш готові відмовлятися від пов'язаних із ними завдань. Прагнення людини до успіху демонструє наскільки важко вона працює над підвищенням рівня своєї компетентності.

Також спеціально розроблені програми мотиваційного навчання, які сприяють підвищенню активності, можуть допомогти учасникам перейти від стратегії уникання до стратегії сподівань на успіх, запобігаючи або зменшуючи мотиваційні кризи.

Виокремлюють три фактори рівня мотивації досягнення:

- значущість досягнення успіху;
- надія на успіх;
- суб'єктивна ймовірність досягнення успіху [6].

Мотивація досягнення містить такі компоненти, як:

1. Орієнтація на досягнення цілей. Люди з високим рівнем мотивації досягнення зосереджені на досягненні конкретних результатів. Вони ставлять перед собою вимогливі цілі та вкладають час та зусилля для їх досягнення. Ця орієнтація спонукає їх до продуктивної діяльності та впливає на позитивні результати.

2. Високий рівень самоконтролю. Люди з мотивацією досягнення мають сильну саморегуляцію та самоконтроль. Вони здатні зосередитися на поставлених завданнях, витримувати труднощі та раціонально планувати свій час та ресурси для досягнення поставлених цілей.

3. Самооцінка. Люди з вираженою мотивацією досягнення цінують свої досягнення та ставлять перед собою високі стандарти. Вони мають потребу визнання та похвали, які підтримують їх мотивацію досягнути ще більше успіхів.

4. Подолання перешкод. Люди з вираженою мотивацією досягнення можуть вважати виклики та перешкоди необхідною частиною свого розвитку. Вони прагнуть подолати труднощі та використовувати їх як можливість для зростання та самовдосконалення.

Б. Вайнер розробив модель казуальної атрибуції, де вів два основних параметри, які визначають успіхи і невдачі люди у своїй діяльності: зовнішня причина – вплив власних зусиль, або внутрішня – вплив інших; стабільність причини або нестабільність причини [36].

Х. Хекхаузен також вважав, що мотивація досягнення може призвести або до успіху, або до невдачі. Він стверджував, що планування є необхідним для досягнення організації ланцюга дій. Науковець виділив такі ознаки спонукання до успіху:

- ідея може призвести до двох результатів: успіх або невдача;
- мотивація до успіху походить від діяльності, яка демонструє потенціал для вдосконалення;
- завдання має бути не складним;
- мотивація досягнення успіху націлена на мету;
- високомотивованих людей характеризує успішна співпраця та виконання незавершених завдань.

Крім того, мотивація досягнення відрізняється в осіб різного віку.

Люди молодого віку або навчаються, або починають працювати, або давно вже працюють. У студентів мотивація досягнення впливає на їх навчання та розвиток кар'єри. Студенти мають бажання досягти академічного успіху й отримати визнання своїх зусиль. Їхня мотивація може бути спрямована на отримання високих оцінок, задоволення знаннями, розвиток певних навичок та забезпечення майбутньої кар'єри. Також студенти мотивовані встановлювати соціальні зв'язки та отримувати задоволення від спілкування зі своїми колегами та викладачами. Соціальна підтримка та співпраця можуть бути важливими для студентів.

Мотиваційні аспекти навчальної діяльності розглядаються з точки зору їх змісту та динамічних характеристик. З погляду змісту, ми можемо розрізнити ефективність та рівень усвідомлення мотиву. З точки зору динамічних аспектів, важливою є стійкість, яка виражається в наполегливості досягти мети навіть у

складних умовах, яка визначає емоційну структуру, що може бути позитивним або негативним.

В. Апелът виділив такі мотиви до навчання:

1) Соціальні – коли студент розуміє, що вивчення є важливим для відносин з іншими та хоче знайти своє місце в спілкуванні.

2) Пізнавальні – коли студент хоче отримати нові знання.

3) Комунікативні – коли студент бажає спілкуватися з однолітками та дорослими.

4) Мотиви саморегуляції – коли студент орієнтується на отримання додаткових знань.

Крім того, П. М. Якобсон виділив три типи мотивації вчення:

- Негативна, зовнішня – коли студент боїться можливих неприємностей через невдачі.

- Позитивна, зовнішня – коли мотивація пов'язана з зовнішніми факторами.

- Мотивація закладена у процес навчання – коли студент має бажання вивчати нове і має пізнавальний інтерес.

Також М. В. Артюшина виділила, залежно від змісту діяльності студента групи мотивів:

- професійні;
- пізнавальні, які пов'язані з отриманням знань;
- вузько соціальні, які пов'язаний з прагненням мати певний статус у групі;

- широко соціальні, які пов'язані з бажанням мати певну посаду у суспільстві;

- процесуально-змістовні, які пов'язані з зацікавленістю в процесі діяльності;

- матеріальні;

- мотив досягнення;

- утилітарні, які пов'язані з прагнення отримати перевагу у діяльності.

О. А. Мірошніченко об'єднала ці мотиви у чотири групи: професійно-результативні (професійні та досягнення), соціальні (широкосоціальні та вузькосоціальні), пізнавальні (пізнавальні та процесульно-змістовні) та базові (матеріальні та утилітарні) [20].

Т. О. Лещенко та О. М. Шевченко вважають, що до мотивації студентів відноситься осмислення навчального процесу, освоєння професійної освіти та глибоке розуміння власного місця, внеску в навчальний процес [16].

З пандемії до сьогодні у зв'язку з війною студенти в Україні мають дистанційну форму навчання. Мотивація студентів до навчання змінилася. Також мотивація під час воєнного стану, особливо на окупованих територіях, може значно змінитися. Викладачам необхідно враховувати психологічні фактори та емоційний стан студентів. Для того, щоб залучити студентів до навчальної діяльності, треба застосовувати легкі мотиви досягнення та успіху. В тому числі, для мотивації до дистанційного навчання потрібно орієнтувати на активну діяльність студента, спираючись на позитивні емоції. Також інтернет-технології можуть допомогти студентам в мотивації, якщо використовувати ці технології в науково-дослідницькому аспекті. Однак з іншого боку інтернет-технології можуть навпаки знизити мотивацію.

Основними компонентами в дистанційному навчанні є мотивація, яка є рушійним фактором самоорганізації. Більшу частину онлайн навчання студенти проводять в самостійному освоєнні матеріалу. Стресові ситуації такі як, повітряна тривога, знаходження в бомбосховищі, окупація, переїзд до іншого міста або країни, зміни внутрішнього розпорядку не надто стимулюють учнів до навчання. Так, у дослідженні С. О. Запєвальної було визначено, що через стрес у зв'язку з війною в Україні студенти відчувають, що їх мотивація до навчання та будь-якої діяльності значно зменшалася [11].

Дослідники Ю. Лахмотова, В. Шкраб'юк та А. Цапко провели дослідження зовнішньої та внутрішньої мотивації студентів у дистанційному навчанні під час війни. Було виявлено, що у студентів більш виражений показник зовнішня

мотивація та середній рівень мотивації отримання диплому. Також ставлення до дистанційного навчання у студентів розділилося: деякі вважають, що краще очне навчання, а інші вважають, що краще дистанційне. В тому числі, в дослідженні було опитано студентів, що могло підтримувати під час воєнного стану та більшість студентів зазначало, що навчальний процес, зосередження, позитивна та інтенсивна викладацька діяльність, залученість до роботи в команді, забезпечило можливість відвести думки від складних ситуацій в умовах війни. Навчання стало стимулом до виживання та підтримкою, яка була їм необхідна [15].

Також С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко стверджують, що навіть під час воєнних подій у студентів залишається незмінним позитивне ставлення до отримання знань та бажання отримати вищу освіту [12].

Крім того, важлива мотивація досягнення не тільки для студентів, а й для працівників різного віку. Особливо під час війни, коли працівники більше стикаються зі стресовими ситуаціями, вони можуть втрати мотивацію до роботи, а також до досягнення успіху та цілей.

А. В. Соловйова та Є. В. Кучеренко стверджують, що дорослому віці мотивація досягнення виявляється як схильність особистості до праці та наполегливого стрімкого розвитку, маючи на увазі прагнення досягти визначених цілей та уникнути невдач [34]. Ця мотивація визначає бажання досягти значущих результатів у конкретній сфері життя чи професійній діяльності.

Т. М. Бережна вважає, що для того, щоб зберегти працівників в організації, потрібно формувати чіткий мотиваційний план, а також не слід забувати про нематеріальну мотивацію, таку як корпоративні заходи, підвищення кваліфікації персоналу, знижки на товар організації, надання абонементів у фітнес-центр [2].

Л. В. П'янківська стверджує, що мотивація до професійної діяльності – це складне і змінне явище, яке формується під час розвитку фахівця як професіонала [25]. Вона впливає на різні аспекти професійного зростання, включаючи задоволення особистих потреб у роботі. Фактори, що здійснюють вплив на мотивацію можуть бути різноманітними і залежать від умов виконання

професійних завдань, а також від особистісних характеристик працівника та його сфери діяльності.

Також Н. М. Науменко стверджує, що мотивація виконує три основні функції. По-перше, економічна функція передбачає стимулювання продуктивності праці. По-друге, моральна функція має створювати сприятливий морально-психологічну атмосферу серед працівників. По-третє, соціальна функція полягає в формуванні доходу та витрат працівників [21].

М. Борозенцев і Т. Борозенцев стверджують, що створення належної мотивації досягнення сприяє підвищенню ефективності в роботі. Це особливо важливо для самої особистості, оскільки вона підтримує високий рівень в її освіті, роботі, інтелектуальному розвитку та взаємодії з іншими людьми [4].

В тому числі, Л. М. Нуралієва, Л. М. Сиволоцька та О. О. Наливайко стверджують, що досягнення та невдачі мають важливе значення у житті людини, особливо молодого віку, оскільки вони визначають розвиток і формування особистості. Ці події особливо мають вплив на мотивацію та здатність самовираження [23].

Також для успішної мотивації керівника важливо під час війни намагатися створювати безпечне робоче середовище, утримувати зв'язок з співробітниками, які через війну змушені були виїхати за кордон, регулярно проводити офлайн зустрічі з тими співробітниками, які залишились та забезпечувати їм необхідну підтримку [39].

О. Лютак вважає, що працівники молодого віку в роботі складено зацікавити віддаленою перспективою та віддають перевагу терміновій винагороді. Також вони з однієї сторони бажають спілкуватися та бути у гарних стосунках в колективі, а з іншого боку вони часто не вміють виражати свої почуття та думку у реальному світі [17].

Також В.О. Гаврилко вважає, що якщо в організації захоплива та конкретна визначена корпоративна культура, виражена місія та цінності, то працівники молодого віку будуть мати більшу мотивацію для активного виконання своїх обов'язків на роботі [8].

Більш того, для цього віку працівників важливий високий рівень технологічності підприємства. Вони можуть легко залишити компанію, якщо відчують, що їхню свободу обмежують або змушують дотримуватися правил, які вони вважають неприйнятними. Також вони знають цінність своїм способам діяти та говорити. Вони постійно шукають себе, залишають та досягають своєї цілі, займаються кар'єрним зростанням.

І. І. Боршкевич і В. М. Якубів вважають, що гейміфікація є однією з ключових стратегій для мотивації людей молодого віку, тобто виконання роботи або деяких завдань у вигляді гри. Також для них важливий зворотній зв'язок від керівників за виконану ними роботу [5].

Крім того, людей зрілого віку відають перевагу балансу між особистим життям та особистим життям. Вони звертають увагу на якість свого життя: можуть добре розподіляти час між роботою та відпочинком.

І. Жарківська визначає, що люди цього віку, як правило, мотивовані своєю кар'єрою та особистим успіхом. Вони продовжують діяти в тому ж напрямку протягом усієї своєї кар'єри [10].

У заохоченні праці людей зрілого віку значну роль відіграє матеріальна мотивація. Для того, щоб їх мотивувати, потрібна не тільки похвала та визнання зусиль, а і матеріальна винагорода, наприклад, премія або збільшення зарплатні [6]. Вони здатні впоратися з будь-якими проблемами чи неприємностями, які можуть виникнути. Вони мають здатність мислити творчо та комплексно, щоб вирішувати проблеми.

Отже, мотивація є складним психологічним феноменом, який впливає на нашу поведінку, напрямок дій та досягнення поставлених цілей. Мотивація стимулює людину зайнятися певною діяльністю, виконувати завдання та досягати результатів. Серед інших саме мотивація досягнення підтримує бажання людини досягти високих результатів, подолати труднощі та досягти поставлених цілей. На сьогоднішній день мотивувати самого себе чи використовувати мотивацію досягнення працівників в організації та студентів у вищих навчальних закладах складніше під час війни. Але розуміння, яка саме

мотивація може підійти кожному віку може допомогти добиватися успіхів у навчанні та в роботі навіть у такий складний час.

1.3. Зв'язок життєстійкості та мотивації досягнення

У сучасному суспільстві важливе завдання вивчення мотивації досягнень та життєстійкості осіб різного віку, особливо у контексті військових конфліктів. Зокрема, українське суспільство останнім часом стало свідком інтенсивних змін, спричинених війною. Цей конфлікт не лише викликав фізичні та соціальні виклики, але й суттєво вплинув на психологічний стан населення.

Актуальність дослідження полягає в необхідності розуміння, як мотивація досягнень та рівень життєстійкості можуть взаємодіяти у такому стресовому середовищі. Важливо враховувати, що ці фактори можуть мати відмінні прояви в осіб різного віку.

Б. Резнік вважає, що є деякі чинники, які пов'язані з життєстійкістю та мотивацією [46]. Це може бути рішучість, здатність до саморегуляції, відкритість, готовність вчитися новому та підтримка інших людей.

Життєстійкість і мотивація присутня в кожній людині, але важливо мати внутрішній вибір щодо того, як людина реагує на рутині чи складні обставини. Для того, щоб підвищити мотивацію та життєстійкість Б. Резнік виділяє декілька способів, наприклад, самоефективність, самооцінка, позитивні відносини з іншими, відчуття мети та вміння дивитися на речі в перспективі. Тобто існують риси, які пов'язані з життєстійкістю та мотивацією, зовнішніми чинники, які можуть впливати на них у відповідь на різні складні ситуації у житті.

Також у дослідженні Г. К. Юрчинської та О. В. Крацюка було виявлено взаємозв'язок між компонентами життєстійкості прийняття ризику, залученістю та мотивацією на роботу [41]. Слід зазначити, що вибірка в цьому дослідженні спрямована на волонтерів і тих, хто не займається волонтерством, що

відрізняється від нашої вибірки, тому результати нашого дослідження можуть бути різними.

Крім того, під час війни необхідність захистити себе, родини, країни або ідеалів, виживання та уникнення небезпеки може надихати на порив дії, які люди раніше не вважали можливими. Мотивація може бути спрямована на досягнення конкретних цілей або на подолання труднощів у важких умовах війни. Також в умовах війни люди можуть стикнутися з фізичними, емоційними та психологічними викликами. Життєстійкість стає важливою як навичка пристосовування та відновлення після стресових ситуацій. Люди можуть проявляти витримку в умовах війни, здатність зберігати позитивне ставлення та залишатися в рушійній силі.

Важливою складовою мотивації та життєстійкості в умовах війни є наявність підтримки та піклування від інших людей, особливо від близьких. Сім'я, друзі, колеги на роботі, одногрупники та психологічна підтримка зі зовнішнього середовища можуть допомогти зберегти мотивацію та підтримувати життєстійкість у важкий час.

Таким чином, у деяких дослідженнях був виявлено зв'язок між мотивацією або мотивацією досягнення та життєстійкістю. Але наше дослідження зв'язку мотивації досягнення та життєстійкості є важливим особливо на сьогоднішній день під час війни, тому що інші дослідження цього зв'язку проводилися у мирний час, а деякі не розглядали саме зв'язок з мотивацією на успіх.

Висновки до першого розділу

1. Життєстійкість – це здатність людини протистояти негативним впливам та стресовим ситуаціям, зберігаючи свою життєдіяльність і прагнення до виживання. Життєстійкість також розглядається як сильна риса характеру сміливість. Змістовно-структурними компонентами життєстійкості є активність, наполегливість, рішучість, стійкість, витримка, винахідливість, гнучкість та оптимізм.

2. Мотивація досягнення відіграє важливу роль у стимулюванні особистісного розвитку, постановці та досяганні цілей. Мотивація досягнення – це бажання, яке підштовхує особу до досягнення цілей та успіху. Вона сприяє розвитку характерних рис, таких як рівень амбіцій, усвідомлення особистої мети, наполегливість у досягненні успіху або уникненні невдач.

У людей молодого віку мотивація досягнення направлена на здобуття успіху в навчанні або на роботі. Студентам допомагає в мотивації до успіху активна діяльність на заняттях, а працівникам зрілого віку важливо отримувати одразу винагороду, деяку діяльність у вигляді гри та розуміння чіткої корпоративної культури та розвиненість технологій підприємства.

Люди зрілого віку можуть бути вмотивовані розвивати свою кар'єру та досягати особистісних успіхів, їм важлива матеріальна мотивація (премія або підвищення зарплатні).

3. Існує зв'язок життєстійкості та мотивації. Виділяють риси характеру, які пов'язані з мотивацією та життєстійкістю: рішучість, здатність до саморегуляції, відкритість, готовність вчитися новому та підтримка інших людей. Також визначають зв'язок мотивації на роботу та компонентів життєстійкості, таких як залученість та прийняття ризику. Ці дослідження проводилися у мирний час.

У нашій роботі метою є дослідження саме зв'язку життєстійкості та мотивації досягнення осіб різного віку. Такий зв'язок раніше не досліджувався вченими, та наше дослідження проводилось в умовах воєнного стану, що дозволить застосувати його результати, представлені в наступному розділі, для психологічної підтримки у навчанні або в роботі осіб різного віку під час війни.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ОСІБ РІЗНОГО ВІКУ

2.1. Методологічні основи дослідження та характеристика вибірки

У структурі особистості мотивація досягнення займає особливе місце та є основним поняттям, що використовується для пояснення рушійних сил поведінки та діяльності людини. Теоретична визначеність і однозначність поглядів явища мотивації ще далекі від свого завершення.

Теоретичний аналіз заявленої проблеми показав, що мотивація досягнення є важливим компонентом в структурі особистості в будь-якому віці. З віком її значення не зменшується, а лише змінюється цільовий компонент (її направленість).

Також, результати теоретичного аналізу вказують на те, що витримати негаразди, а також адаптуватися до стресу, людині допомагає її життєстійкість. Отже, в сучасних умовах розвитку суспільства, мотивація досягнення та життєстійкість людей різного віку досить актуальна тема, яка потребує емпіричних досліджень.

Мета дослідження – виявити характер зв'язку життєстійкості та мотивації досягнення в осіб різного віку.

Задачі:

1. Дослідити життєстійкість та сильні риси характеру осіб різного віку.
2. Визначити рівень мотивації досягнення осіб різного віку.
3. Вивчити зв'язок життєстійкості та мотивації досягнення та їх зв'язок з сильними рисами характеру осіб різного віку.

Для досягнення поставленої мети та сформульованих завдань нами була організована вибірка досліджуваних загальною кількістю 62 особи. Вибірка була

розділена на дві групи в залежності від віку. Перша група включала в себе осіб віком від 18 до 35 років, друга група – від 36 до 60 років. Групи були розділені за періодизацією Б. Г. Ананьєва. Він вважав, що середній вік або зрілий розділяється на два періоди: перший це від 21 до 35 років, другий – від 36 до 60 років [3].

Наш метод дослідження полягав у використанні валідних та стандартизованих інструментів для оцінки мотиваційної сфери особистості, а також її життєстійкості та особливостей сильних рис характеру.

У сучасних умовах та з урахуванням особливостей діагностичної вибору ми використовували інформаційно-комунікаційні технології для збору емпіричних даних. Нами створені Google-форми, які дозволили нам оперативно опитати необхідну кількість учасників з відповідної категорії.

Загалом, емпірична частина дослідження передбачала три основні етапи. Де на першому етапі була визначена цільова аудиторія тестування, а саме респонденти різного віку 18-35 років та 36-60 років. А також, була сформована діагностична серія методик, яка повинна була допомогти виявити особливості життєстійкості та мотивацію досягнення досліджуваних.

Другий етап включав в себе безпосередній збір (діагностику) емпіричного матеріалу. Цей етап передбачав вирішення таких завдань:

1. Зібрати діагностичні дані щодо мотивації досягнення осіб різного віку;
2. Зібрати діагностичні дані щодо життєстійкості осіб різного віку;
3. Зібрати діагностичні дані щодо особливостей прояву сильних рис характеру осіб різного віку;

Третій етап передбачав опис, аналіз та інтерпретацію отриманих діагностичних даних, застосування методів математичної статистики. В якості основних методів математичної статистики були використані: порівняння середніх величин та стандартного відхилення, кореляція за Спірменом та критерій У-Манна-Утні.

2.2. Характеристика методів дослідження

Для досягнення мети були обрані наступні діагностичні засоби:

1. Методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» Т. Елерса – використовується для визначення рівня мотивації особистості до досягнення. Цей метод базується на теорії мотивації Т. Елерса і включає запитання та сценарії, спрямовані на визначення того, наскільки сильно особистість мотивована до досягнення та успіху.

Методика Т. Елерса може включати види тестів та питань, призначених для визначення рівня мотивації досягнень у різних сферах життя, таких як навчання, робота, спорт тощо. За допомогою відповідей на ці запитання можна оцінити, наскільки особа орієнтована на досягнення своїх цілей і наскільки ця мотивація впливає на її поведінку.

Методика Т. Елерса допомагає дослідникам та психологам краще розуміти мотивацію досягнення в конкретних ситуаціях та розвивати індивідуальні підходи для підтримки та розвитку цієї мотивації у людей.

2. Коротка версія тесту «Життєстійкість» В.О. Олефіра, М.А. Кузнецова, А.В. Павлової – на основі 45-пунктної версії тесту життєстійкості була розроблена коротка версія, яка відповідає необхідним психометричним стандартам [24]. Для обчислення балів присвоюється оцінка відповідям на окремі питання відповідно до такої системи: за прямими питаннями присвоюються бали від 0 до 3 («ні» – 0 балів, «скоріше ні, ніж так» – 1 бал, «скоріше так, ніж ні» – 2 бали, «так» – 3 бали), а за зворотними питаннями – навпаки, від 3 до 0 («ні» – 3 бали, «так» – 0 балів). Після цього розраховується загальний бал життєстійкості, а також окремі результати для кожної з трьох шкал, які включають у себе залученість, контроль і готовність до ризику.

В основі опитувальника лежить трикомпонентна структура життєстійкості С. Мадді. Вчений виділив три компоненти життєстійкості: залученість, контроль та прийняття ризику.

Людина з розвиненим компонентом залучення вміє знаходити цікаве та цінне для себе. Це відбувається за рахунок включеності до процесу та активної позиції по відношенню до того, що з нею відбувається. Даний компонент дозволяє відчувати себе значущою і цінною і включатися у вирішення життєвих завдань навіть за наявності стресогенних факторів та змін.

Люди з розвиненим компонентом контролю переконані у тому, що боротьба може вплинути на результативність ситуації, і вони самі можуть контролювати її перебіг. Чим більш виражений цей компонент, тим більше людина впевнена в ефективності своєї активної позиції. Чим менше – тим менше людина вірить у те, що в її діях є сенс.

Люди, які мають розвинений компонент прийняття ризику (виклик), сприймають все, що відбувається з ними (і позитивне, і негативне) як досвід, на основі якого можна чогось навчитися. Завдяки даному компоненту, будь-яка подія переживається як стимул для розвитку власних можливостей.

За високого рівня залучення, у складних життєвих ситуаціях зростає потреба у контакті з іншими людьми. Якщо високий рівень контролю, то збільшуються намагання вплинути на події. Якщо найбільше розвинений компонент виклику, то підвищується прагнення навчатися на своєму позитивному та негативному досвіді.

3. Короткий тест «Сильних рис характеру» К. Петерсона – компактний діагностичний інструмент, за типом самозвіту, який дає можливість виявити сильні риси характеру особистості. Передбачає 24 питання, кожне з яких направлене на оцінку тієї чи іншої риси характеру: креативності, допитливості, відкритості новому досвіду, любові до пізнання, вміння бачити перспективи, хоробрості, наполегливості, автентичності, ентузіазму, любові, доброти, соціального інтелекту, громадянськості, чесності, лідерства, вибачливості, скромності, обережності, саморегуляції, цінування краси та досконалості, вдячності, надії, гумору та релігійності. За К. Петерсоном і М. Селігманом ці риси входять у цінності мудрість, сміливість, гуманність, справедливість та трансцендентність, поміркованість. Саме до сміливості відноситься позитивна

риса життєстійкості. Але також риси інших цінностей можуть допомогти долати труднощі. Риси гуманності можуть допомогти, коли в колективі є складна ситуація, а не тільки в однієї людини, також людина може знайти рішення, якщо може до когось звернутися за порадою або підтримкою. Наприклад, риса креативності, яка входить у цінність мудрості, може допомогти швидко знайти вихід з ситуації. А риси релігійності і духовності, які входять у цінність трансцендентності, можуть допомагати людині вірою та впевненістю в позитивне вирішення ситуації.

Висновки до другого розділу

1. Сформована вибірка дослідження повністю відповідає поставленій меті та завданням. Вона складається з 62 осіб, які були розділені на дві групи: перша група включала в себе осіб віком від 18 до 35 років, друга група – від 36 до 60 років.

2. Для безпосередньої діагностики зазначених в темі дослідження параметрів був підібраний валідний та стандартизований діагностичний інструментарій, який включав в себе 3 методики: Методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» (Т. Елерса); Коротка версія тесту «Життєстійкість» (В.О. Олефір, М.А. Кузнецов, А.В. Павлова); Короткий тест «Сильних рис характеру» (К. Петерсон).

Для перевірки зв'язків та закономірностей відмінностей були застосовані методи математичної статистики: метод порівняння середніх величин, кореляційний аналіз за Спірменом та критерій U-Манна-Уїтні.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ОСІБ РІЗНОГО ВІКУ

3.1. Особливості прояву життєстійкості у осіб різного віку

Наступним кроком було проведено опитування досліджуваних на предмет прояву ними життєстійкості та її окремих показників. В ході аналізу результатів було виявлено, що група старших досліджуваних (36-60 років) має дещо кращі показники за параметром «залученості» (див. рис. 3.2.).

Зокрема в цій групі у 19% опитаних наявні високі показники залученості, тоді як молодших досліджуваних з аналогічним рівнем прояву нараховується 11%. Це вказує на те, що старші досліджувані частіше переконані у тому, що залученість, включеність в те, що відбувається довкола та в житті цих людей, дає максимальний шанс знайти щось варте й цікаве для особистості.

Людина з розвиненим компонентом залучення отримує задоволення від своєї діяльності. На противагу цьому, відсутність подібної переконаності породжує почуття відкинутості, відчуття себе «поза» життям. І цей показник виявився вищим у молодших досліджуваних (8%), а старших досліджуваних з низькою включеністю виявилось лише 0%.

Варто вказати, що основним домінуючим рівнем прояву включеності, для обох груп є середній її рівень. При цьому, в обох групах спостерігають однакові показники: 18-35 років – 81% досліджуваних; 36-60 років – 81% досліджуваних.

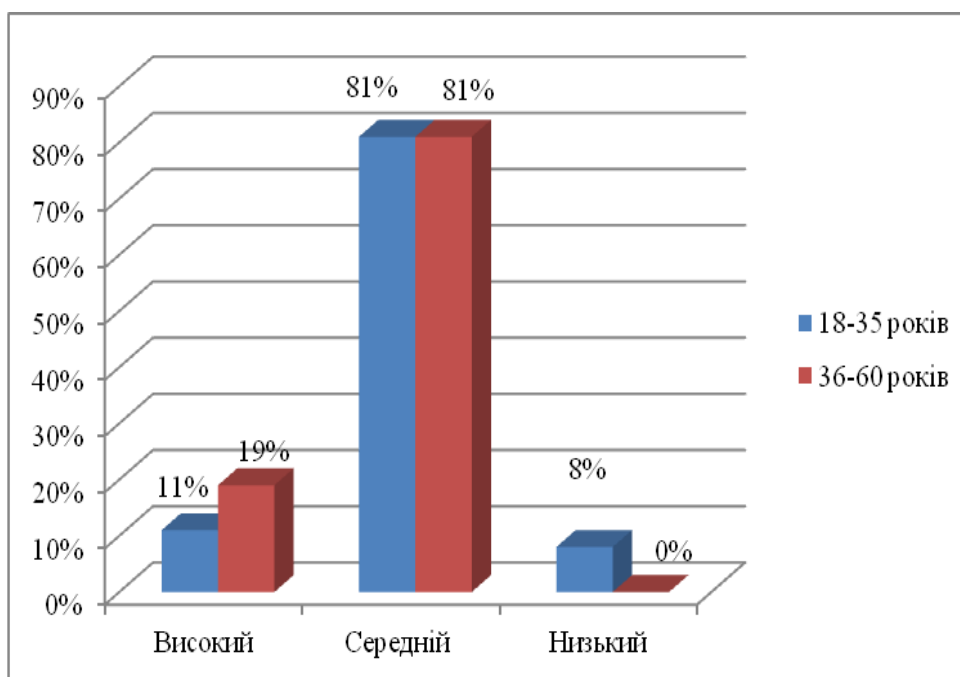


Рис. 3.2. Рівні прояву залученості у осіб різного віку

Порівняння результатів діагностики життєстійкості за параметром «контролю» показав наявність аналогічної тенденції (див. рис. 3.3.).

Як наглядно видно, серед старших досліджуваних продовжує зберігатися тенденція до переваги високого рівня «контролю» (27%), тоді як молодші досліджувані високий контроль демонструють в 19% випадків. Висока схильність до контролю виражає переконаність людини в тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат того, що відбувається, нехай навіть цей вплив не абсолютний і успіх при цьому не гарантований. Людина із сильно розвиненим компонентом контролю відчуває, що сама обирає власну діяльність, свій шлях.

Низький контроль – відчуття власної безпорадності. І це відчуття частіше мають досліджувані віком 18-35 років (17%), тоді як старші досліджувані мають такий рівень лише в 4% випадків.

Аналогічно до параметру «включеності», «контроль» в обох групах також більше виражений на середньому рівні. При цьому із середнім рівнем більше старших досліджуваних (69%), тоді як молодших досліджуваних із середнім рівнем контролю налічується 64%.

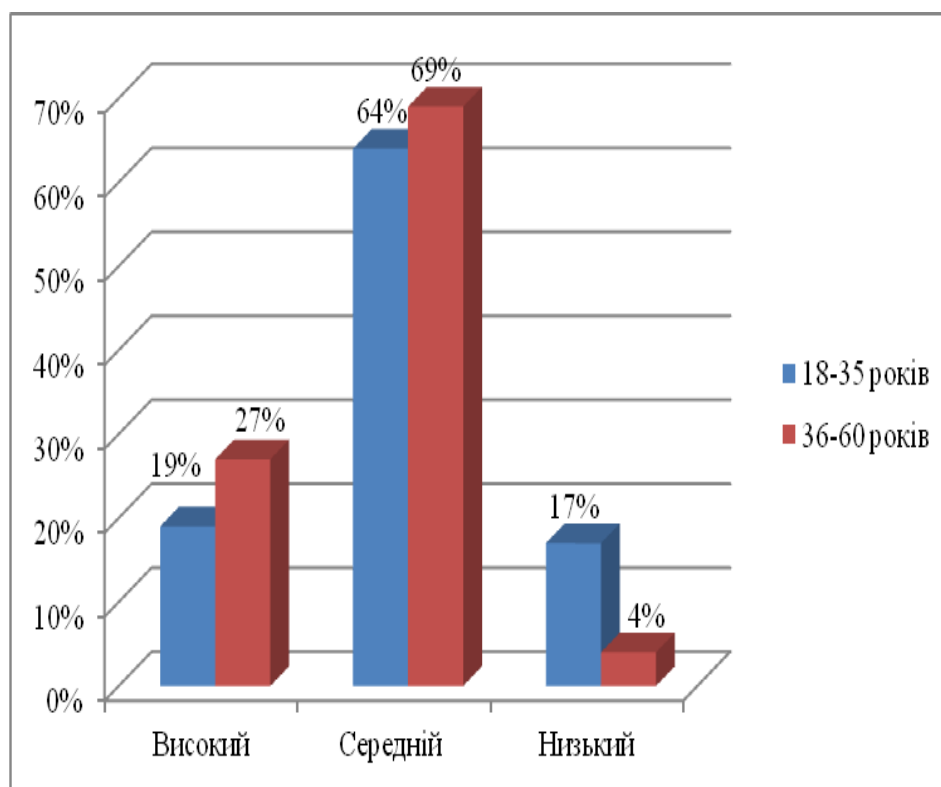


Рис. 3.3. Рівні прояву контролю в осіб різного віку

Таким чином, констатуємо, що серед старших досліджуваних більша кількість осіб, які вважають, що в житті завжди потрібно боротися за своє благополуччя, не зважаючи на те, буде ця боротьба ефективною чи ні.

Останній параметр життєстійкості, проаналізований нами. – це, «прийняття ризику». Він відображає переконаність людини в тому, що все те, що з нею трапляється, сприяє її розвитку за рахунок знань, що здобуваються з досвіду, – неважливо, позитивного чи негативного. Людина, що розглядає життя як спосіб набуття досвіду, готова діяти за відсутності надійних гарантій успіху, на свій страх і ризик, вважаючи прагнення до простого комфорту та безпеки, що збіднює життя особистості. В основі прийняття ризику лежить ідея розвитку через активне засвоєння знань із досвіду та подальше їх використання. І таких людей, не значно, проте більше зустрічається серед старших досліджуваних (29% з високим рівнем прийняття ризику). А серед молодших досліджуваних показник становить 28% (див. рис. 3.4.).

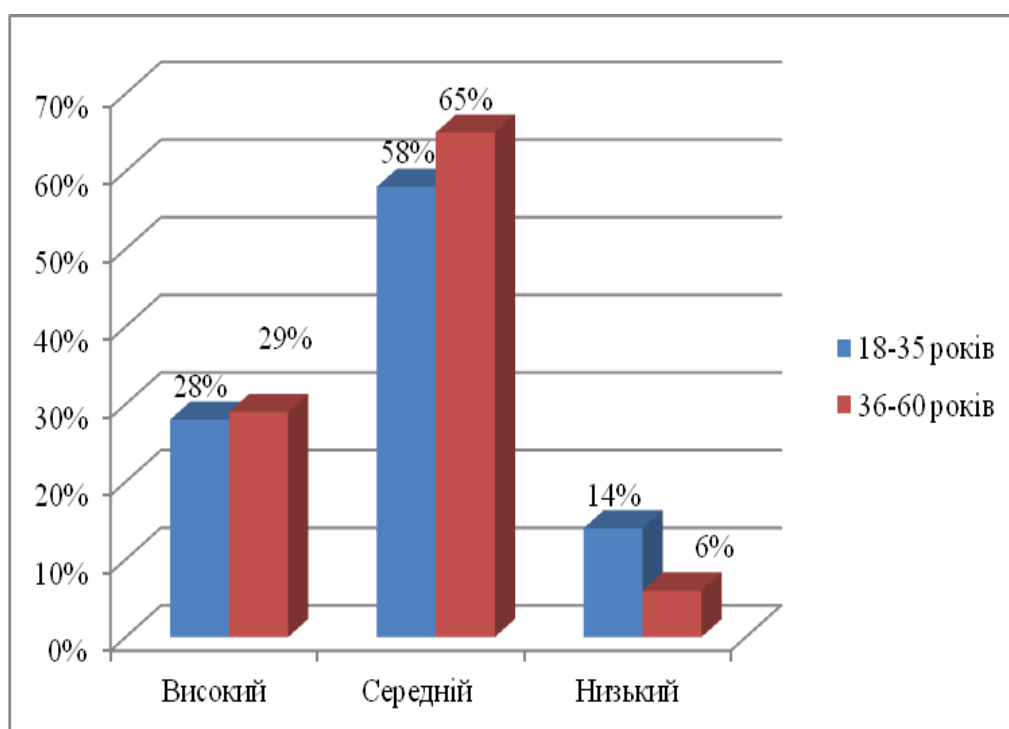


Рис. 3.4. Рівні прояву прийняття ризику у осіб різного віку

Також спостерігається тенденція до більшої кількості молодших досліджуваних з низьким рівнем прийняття ризику (14%), а серед старших цей показник складає 6%. Отже, старші люди менше турбуються про можливий ризик в процесі вирішення життєвих завдань, а більше орієнтовані на позитивний результат.

Середні показники «прийняття контролю» являються основним рівнем для обох груп: 18-35 років (58%), тоді як старші досліджувані мають даний рівень в 65% випадків.

Останній крок цього етапу передбачав порівняння середніх величин та стандартного відхилення за кожним параметром у кожній групі. Результати цієї математичної процедури наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2. наглядно демонструє відсутність значимих та помітних відмінностей. Середні значення та стандартні відхилення в обох групах: у молодших досліджуваних середні значення залученості – 16,52; контроль – 8,30; прийняття ризику – 7,94 та у старших досліджуваних середні значення

залученості – 8,46; контроль – 8,34; прийняття ризику – 8,80 за усіма параметрами життестійкості не відрізняються значимо, але трохи вищі показники у старших досліджуваних. Відмінність середніх значень та стандартних відхилень за усіма параметрами складає менше 1.

Таблиця 3.2.

Середні значення та стандартні відхилення за методикою «Життестійкість»

Показник	18-35 років n=36		36-60 років n=26	
	Середні значення	Стандартне відхилення	Середні значення	Стандартне відхилення
Залученість	16,52	3,85	8,46	2,28
Контроль	8,3	2,1	8,34	3,17
Прийняття ризику	7,94	2,92	8,8	3,08

Отже, математичний аналіз вказує на те, що не зважаючи на наявність деякої кількісної відмінності в прояві «включеності», «контролю» та «прийняття ризику» життестійкість у осіб віком 18-35 краще виражений компонент залученість, а у осіб віком 36-60 краще виражений компонент прийняття ризику.

3.2. Особливості прояву сильних рис характеру в осіб різного віку

Передостанній крок діагностичного етапу передбачав виявлення особливостей прояву сильних рис характер опитаних обох груп. У результаті було встановлено, що молодші та старші опитані іноді по-різному оцінюють власні риси характеру. Відмінність самооцінок рис характеру проявляється наступним чином:

Найбільш виражені:

1) У групі 18-35 років вдячність або подяка (сер. зн. 5,11) та в групі 36-60 років (сер. зн. 5,38).

2) У групі 18-35 років грайливість або почуття гумору (сер. зн. 4,80), а в групі 36-60 років справедливість (сер. зн. 4,80).

3) У групі 18-35 років доброзичливість або великодушність (сер. зн. 4,47), а в групі 36 – 60 років любов або відданість (сер. зн. 4,73).

4) У групі 18 – 35 років любов або відданість (сер. зн. 4,44), а в групі 36 – 60 років доброзичливість або великодушність (сер. зн. 4,53).

5) У групі 18 – 35 років критичне мислення, неупередженість або розсудливість (сер. зн. 4,33), вміння бачити перспективу або мудрість (сер. зн. 4,33), а в групі 36-60 років вміння працювати в команді (сер. зн. 4,46).

Найменш виражені:

1) У групі 18-35 років релігійність чи духовність (сер. зн. 2,58), а в групі 36-60 років креативність або винахідливість (сер. зн. 3,30).

2) У групі 18-35 років самовладання або самоконтроль (сер. зн. 3, 61), а в групі 36-60 років релігійність чи духовність (сер. зн. 3,65).

3) У групі 18-35 років скромність або смиренність (сер. зн. 3,63), а в групі 36-60 років допитливість або інтерес (сер. зн. 3,69).

4) У групі 18-35 років вміння пробачати або милосердя (сер. зн. 3, 88), а в групі 36-60 років критичне мислення, неупередженість або розсудливість (сер. зн. 3, 76).

5) У групі 18-35 років креативність або винахідливість (сер. зн. 3, 91), а в групі 36-60 років вміння пробачати або милосердя (сер. зн. 3,84).

В таблиці 3.3. наведені результати порівняння середніх значень та стандартного відхилення між показниками обох груп по кожній рисі характеру. Математичний аналіз показав, що не зважаючи на наявність деякої кількісної відмінності в прояві рис характеру у осіб віком 18-35 та 36-76 років значимо не відрізняється. Середні значення та стандартні відхилення в обох групах по усім

рисам характеру не відрізняються значимо. Відмінність середніх значень та стандартних відхилень по усім параметрам складає менше 1.

Таблиця 3.3.

Середні значення та стандартні відхилення по методиці «Сильні риси характеру»

	Середні значення		Стандартне відхилення	
	18-35 років	36-60 років	18-35 років	36-60 років
КРЕАТИВНІСТЬ або ВІНАХІЛЛИВІСТЬ	3,91	3,30	1,15	1,25
ДОПИТЛИВІСТЬ або ІНТЕРЕС	3,88	3,69	1,25	1,34
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ, НЕУПЕРЕДЖЕНІСТЬ або РОЗСУДЛИВІСТЬ	4,33	3,76	1,01	1,17
ТЯГУ ДО ЗНАНЬ	4,05	3,88	1,28	1,17
ВМІННЯ БАЧИТИ ПЕРСПЕКТИВУ або МУДРІСТЬ	4,33	4,03	0,95	0,87
СМІЛИВІСТЬ або МУЖНІСТЬ	4,00	3,57	1,14	1,23
ЗАВЗЯТІСТЬ, ПОСТІЙНІСТЬ,	4,16	3,96	1,18	1,03
ЧЕСНІСТЬ чи АУТЕНТИЧНІСТЬ	4,16	3,88	1,34	1,53
ІНТЕРЕС або ЕНТУЗІАЗМ	4,00	4,26	1,06	0,77
ЛЮБОВ або ВІДДАНІСТЬ	4,44	4,73	1,36	0,96
ДОБРОЗИЧЛИВІСТЬ або ВЕЛИКОДУШНІСТЬ	4,47	4,53	0,97	0,85
СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ або НАВИЧКИ СПІЛКУВАННЯ	4,36	4,42	0,99	0,98
ВМІННЯ ПРАЦЮВАТИ В КОМАНДІ	4,02	4,46	1,50	1,52
СПРАВЕДЛИВІСТЬ	4,27	4,80	1,40	1,20
ЛІДЕРСТВО	3,91	4,07	1,44	1,09
ВМІННЯ ПРОБАЧАТИ або МИЛОСЕРДЯ	3,88	3,84	1,18	1,43
СКРОМНІСТЬ або	3,63	4,03	1,41	0,87
ПЕРЕДБАЧЛИВІСТЬ або	4,08	4,11	1,20	0,90
САМОВЛАДАННЯ або САМОКОНТРОЛЬ	3,61	4,00	1,10	1,20
ПОВАГУ ДО КРАСИ ТА ДОСКОНАЛОСТІ або БЛАГОГОВІННЯ	4,13	4,30	1,17	1,25
ВДЯЧНІСТЬ або ПОДЯКУ	5,11	5,38	1,06	0,80
НАДІЮ або ОПТИМІЗМ	3,83	4,23	1,23	0,95
ГРАЙЛИВІСТЬ або ПОЧУТТЯ	4,80	4,65	1,09	1,12
РЕЛІГІЙНІСТЬ чи ДУХОВНІСТЬ	2,58	3,65	1,33	1,32

Таким чином, проведене опитування та математичний аналіз показав відсутність значимих відмінностей між групами респондентів різного віку як в прояві мотивації досягнення так і життестійкості і сильних рис характеру.

3.3. Особливості прояву мотивації досягнення успіху в осіб різного віку

На першому кроці збору емпіричних даних була здійснена обробка результатів діагностики мотивації досягнення опитаних обох груп. У ході аналізу отриманих відповідей досліджуваних було встановлено, що дуже високий рівень прояву мотивації досягнення дещо краще виражений у осіб віком від 18 до 35 років (22%), тоді як у зрілих досліджуваних, цей рівень притаманний 20% досліджуваних. Наглядно рівні прояву мотивації досягнення обох груп наведені на рис. 3.1.

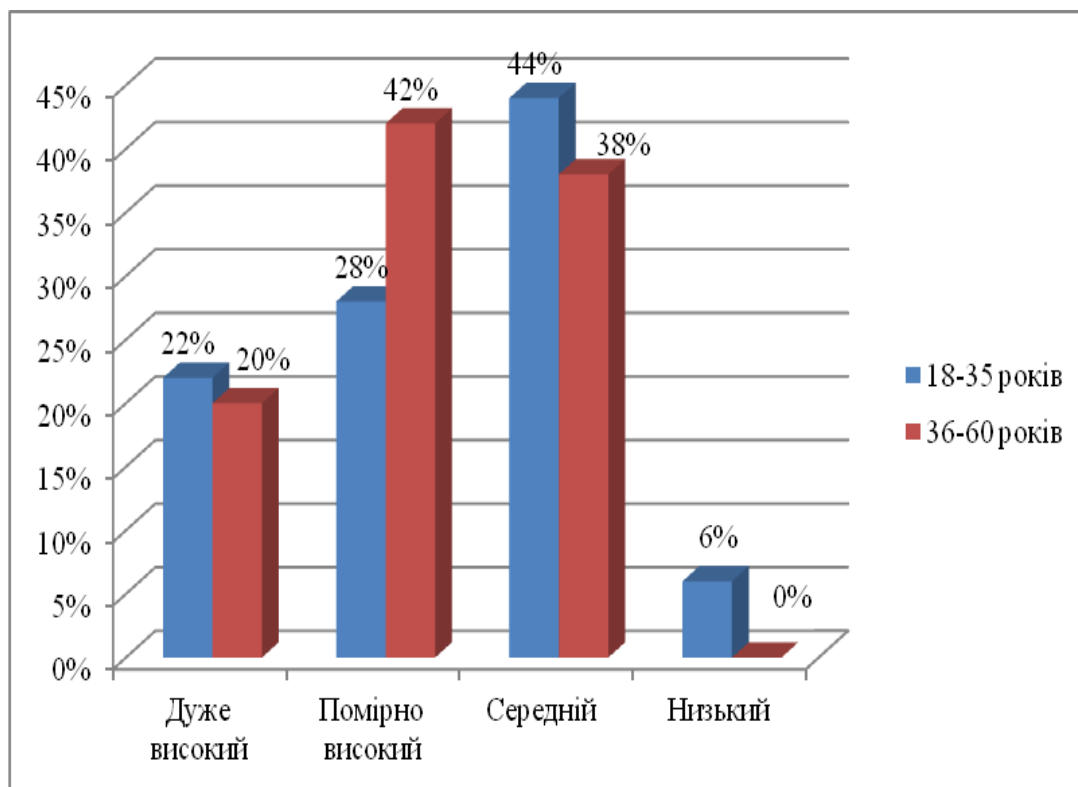


Рис. 3.1. Рівні прояву мотивації досягнення успіху у осіб різного віку

Крім того, більш вираженим є помірний рівень мотивації досягнення у групі старших досліджуваних (42%), тоді як помірно високий рівень мотивації досягнення у молодших досліджуваних притаманний 28% опитаних.

Варто вказати, що виражена мотивація досягнення успіху, до якої можна віднести як дуже високий та помірно високий її рівні, є характеристикою особистості, яка прагне прогресувати в тих сферах свого життя, в яких вона досягла та продовжує досягати успіху. Особа з такою мотивацією часто ставить перед собою амбітні цілі, працює наполегливо та володіє такими характеристиками:

1. Амбіційність – для таких людей важливо досягати власних цілей, вони часто встановлюють високі стандарти для себе.
2. Спрямованість на результат – ці люди фокусуються на досягнення мети та роблять все можливе для досягнення успіху.
3. Мотивація для самовдосконалення – такі люди прагнуть навчатися і розвиватися, щоб стати кращими в чомусь конкретному.
4. Відповідальність – люди з вираженою мотивацією досягнення успіху беруть на себе відповідальність за свої дії та результати.
5. Самодисципліна – такі люди можуть контролювати свої дії та здатність долати труднощі та впливати на свій успіх.

Таким чином, як ми бачимо, відсоткове порівняння обох груп демонструє наявність певної відмінності, яка вказує на те, що чим старше людина, тим більше в неї може бути прагнення досягати успіху.

Проте, для перевірки значущості відмінностей математичним шляхом, нами були проаналізовані середні значення за методикою та стандартні відхилення. Результати цих розрахунків наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Середні значення за методикою Мотивація досягнення успіху Т. Елерса

Показники	18-35 років n=36	36-60 років n=26
Середні значення	16,52	17,69
Стандартне відхилення	3,85	2,96

Як наглядно демонструє таблиця 3.1., у групі старших досліджуваних середні показники (ср. зн. 16,52) мотивації досягнення в певній мірі відрізняються, та мають більші показники, чим у молодших досліджуваних (ср. зн. 17,69).

Більше того, спостерігається дещо менший діапазон відхилення. Тобто, у групі старших досліджуваних зафіксовано менший показник розкиду прояву мотивації досягнення.

Відтак, можна припустити, що для цих досліджуваних прояв мотивації досягнення успіху більше характерний на високому рівні, порівняно з групою молодших досліджуваних.

3.4. Аналіз характеру зв'язків мотивації досягнення, життєстійкості та рис характеру в осіб різного віку

Останній етап дослідження передбачав виявлення внутрішньо групових зв'язків між мотивацією досягнення, життєстійкістю та сильними рисами характеру (див. табл. 3.4. та 3.5.).

Дані таблиці 3.4. відображають наявність зв'язку в групі 18-35 років між віком, мотивацією досягнення, життєстійкістю та сильними рисами характеру. Зокрема, в ході аналізу були виявлені наступні зв'язки:

1) Мотивація досягнення значимо корелює з такими рисами характеру як: завзятість, постійність, старанність ($r=0,347$; $p=0,038$); справедливість ($r=0,339$; $p=0,043$), вміння пробачати або милосердя ($r=0,368$; $p=0,027$); надія та оптимізм ($r=0,436$; $p=0,008$); релігійність чи духовність ($r=0,544$; $p=0,001$). Тобто, для молодших людей, віком від 18 до 35 років наявність таких рис характеру як релігійність, вміння прощати старанність, справедливість є важливими у формуванні та прояву у них прагнення до успіху.

Таблиця 3.4

Результати кореляційного аналізу в групі 18-35 років

	Вік		Мотивація		Залученість		Контроль		Прийняття ризику	
	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості
Залученість	,156	,362	,222	,194	1,000	.	,545**	,001	,566**	,000
Контроль	-,031	,856	-,169	,325	,545**	,001	1,000	.	,601**	,000
Прийняття ризику	-,182	,287	,028	,872	,566**	,000	,601**	,000	1,000	.
ДОПИТЛИВІСТЬ або ІНТЕРЕС	,037	,831	,151	,378	-,065	,707	,335*	,046	,150	,383
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ, НЕУПЕРЕДЖЕНОСТЬ або РОЗСУДЛИВІСТЬ	-,156	,365	,055	,750	,171	,318	,374*	,025	,190	,268
ЗАВЗЯТІСТЬ, ПОСТІЙНІСТЬ, СТАРАННІСТЬ	,062	,722	,347*	,038	,133	,439	,145	,400	,024	,890
ІНТЕРЕС або ЕНТУЗІАЗМ	,042	,808	,267	,116	,415*	,012	,380*	,022	,225	,187
СПРАВЕДЛИВІСТЬ	,151	,379	,339*	,043	-,021	,902	,037	,830	-,180	,294
ЛІДЕРСТВО	-,088	,610	,222	,193	,282	,096	,224	,190	,231	,176
ВМІННЯ ПРОБАЧАТИ або МИЛОСЕРДЯ	-,191	,264	,368*	,027	-,036	,836	-,061	,725	-,011	,947
СКРОМНІСТЬ або СМиренність	,173	,312	,034	,845	-,391*	,018	-,292	,084	-,224	,190
ПОВАГУ ДО КРАСИ ТА ДОСКОНАЛОСТІ або БЛАГОГОВІННЯ	-,566**	,000	,021	,903	-,037	,829	-,123	,475	,247	,146
НАДІЮ або ОПТИМІЗМ	,015	,932	,436**	,008	,280	,098	,371*	,026	,378*	,023
РЕЛІГІЙНІСТЬ чи ДУХОВНІСТЬ	,039	,821	,544**	,001	-,045	,794	-,218	,202	-,025	,886

Припускаємо, що ці сильні риси характеру, які, по своїй суті, відповідають або характеризують більше духовну сферу особистості, важливі для того, щоб

молода людина не втрачала надію, сміливість та прагнення до успіху на шляху до нього. Адже висока мотивація до успіху – це не гарантія його самого. Це скоріше здатність людини, не зважаючи на невдачі, корегувати власну діяльність та знову направляти її на досягнення власних цілей. Відтак, припускаємо, що виявлені сильні риси характеру забезпечують молодих людей свого роду духовними ресурсами для подолання невдачі на шляху до досягнення власних цілей. Окремими рисами характеру, які по суті є відображенням в особистості мотивації досягнення, є завзятість, постійність і старанність. Саме ці риси лежать в основі прагнення людини досягати успіху, власних цілей та розвиватися в тому, в чому вона найкраща.

2) Виявилося, що параметр життестійкості «Залученість» значимо пов'язаний з іншими параметрами «Контроль» ($r=0,545$; $p=0,001$) та «Прийняття ризику» ($r=0,566$; $p=0,000$). Більше того, «Залученість» має зворотній зв'язок з такою рисою характеру як «Скромність або смиренність» ($r=0,-391$; $p=0,18$) та прямий зв'язок з інтересом та ентузіазмом ($r=0,415$; $p=0,12$). Припускаємо, що для молодих досліджуваних, скромність та смиренність не є тією рисою характеру, яка допоможе їм бути активними та включатися до усіх подій власного життя. Тобто, чим більш скромнішими та смиренними будуть молодші досліджувані, тим меншу включеність вони проявлятимуть. Припускаємо, щоб бути включеним в усі події власного життя, проявляти в ньому активність, прагнути дізнатися про зміст всього, що відбувається довкола, потрібно проявляти якості, протилежні до смирення та покірності. А інтерес та ентузіазм є вираженням в характері особистості її схильності та прагнення бути включеною до подій власного життя та орієнтації на отримання задоволення від власної діяльності.

3) «Контроль» виявився пов'язаним з такими рисами характеру як: допитливість або інтерес ($r=0,335$; $p=0,046$) та критичне мислення, неупередженість або розсудливість ($r=0,374$; $p=0,025$), інтерес або ентузіазм ($r=0,380$; $p=0,022$), надія та оптимізм ($r=0,371$; $p=0,026$). Отримується наступне, що допитливість, критичне мислення, розсудливість, ентузіазм допомагають

молодшим опитуваним, в їхній життєстійкості, а саме в прагненні не опускати руки та боротися з негараздами в незалежності від результату.

4) «Прийняття ризику» як параметр життєстійкості виявився пов'язаним з такою рисою характеру, як надія та оптимізм ($r=0,378$; $p=0,023$). Тобто, якщо у молодших досліджуваних в характері взагалі присутня схильність вірити в гарне майбутнє, та в позитивний результат, то такі люди частіше будуть діяти більш ефективно в ситуаціях відсутності гарантії на успіх.

5) Виявилось, що вік, має зворотній значимий зв'язок ($r=-0,566$; $p=0,000$) з такою рисою характеру як «Повага до краси та досконалості або благоговіння» – тобто, чим менший вік досліджуваних, тим менше буде виражена дана риса особистості. Відтак, припускаємо, що вік, може виступати чинником, при якому почуття прекрасного розвивається. Тобто, чим старше людина, тим більше в неї формується та виражається дана риса характеру. А для молодих, ця риса характеру видається менш властивою.

6) Компоненти життєстійкості мають зв'язок між собою: залученість з контролем ($r=0,545$; $p=0,001$) та прийняття ризику з залученістю ($r=0,566$; $p=0,000$) та контролем ($r=0,601$; $p=0,000$).

В таблиці 3.5. наведені результати аналогічного розрахунку для групи віком 36-60 років.

Візуальне порівняння двох таблиць вказує на наявність меншої кількості та іншого характеру зв'язків в групі 2.

1) Показник «прийняття ризику» в групі 36-60 років має зв'язки з мотивацією досягнень ($r=0,463$; $p=0,017$), креативністю та винахідливістю ($r=0,474$; $p=0,14$) та має зворотній зв'язок з такою рисою характеру «Повага до краси та досконалості або благоговіння». Припускаємо, що люди старшого віку можуть приймати складні ситуації та вмотивовані на їх подолання. Також у вирішенні складних ситуаціях їм може допомагати вміння створювати нові стратегії або ідеї вирішення проблем. Крім того, припускаємо, що з віком люди стають більш свідомими та обережними у своїх рішеннях. Це включає в себе

більший фокус на досягненні стійкості та надійності у своєму житті. Також цінності можуть змінюватися з віком, і люди можуть більше зосереджуватися на стабільності, комфорті та власних досягненнях.

Таблиця 3.5.

Результати кореляційного аналізу в групі 36-60 років

	Вік		Мотивація		Залученість		Контроль		Прийняття ризику	
	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості	Коефіцієнт кореляції	Рівень значимості
Мотивація	,029	,890	1,000	.	,260	,200	-,041	,844	,463*	,017
Залученість	-,208	,308	,260	,200	1,000	.	,547**	,004	,626**	,001
Контроль	-,115	,575	-,041	,844	,547**	,004	1,000	.	,530**	,005
Прийняття ризику	-,133	,517	,463*	,017	,626**	,001	,530**	,005	1,000	.
КРЕАТИВНІСТЬ або ВИНАХІДЛИВІСТЬ	-,033	,874	,422*	,032	,487*	,012	,121	,556	,474*	,014
ВМІННЯ ПРАЦЮВАТИ В КОМАНДІ	-,296	,141	,437*	,026	,510**	,008	,140	,496	,375	,059
ВМІННЯ ПРОБАЧАТИ або МИЛОСЕРДЯ	,432*	,027	,181	,376	,097	,638	,184	,368	-,032	,879
ПОВАГУ ДО КРАСИ ТА ДОСКОНАЛОСТІ або БЛАГОГОВІННЯ	,150	,465	-,081	,695	-,076	,712	-,148	,471	-,391*	,048
ВДЯЧНІСТЬ або ПОДЯКУ	,080	,696	-,449*	,021	-,024	,907	-,124	,547	-,201	,326
ГРАЙЛИВІСТЬ або ПОЧУТТЯ ГУМОРУ	,144	,481	,327	,104	,503**	,009	,346	,083	,318	,114
РЕЛІГІЙНІСТЬ чи ДУХОВНІСТЬ	,063	,760	,203	,321	,409*	,038	,193	,346	,251	,216

2) В групі старших досліджуваних мотивація досягнення виявилася значимо пов'язана з креативністю та винахідливістю ($r=0,422$; $p=0,027$) та вмінням працювати в команді ($r=0,437$; $p=0,026$). Та має зворотній зв'язок з вдячністю або подякою ($r=-0,449$; $p=0,021$). Припускаємо, що з віком людина починає розуміти, що вона є істотою не лише біологічною, але соціальною. Відтак, існуючи в соціумі, досягнення успіху в будь-якій справі нерозривно пов'язане із взаємодією з іншими людьми, успішність якої може залежати від того, на скільки вдало індивід вміє співпрацювати з іншими (працювати в команді). Але припускаємо, що для мотивації себе людям старшого віку не потрібно від інших вдячності за їх добре виконану роботу. Отже, будучи, з віком,

більше орієнтованим на досягнення успіху, людина вчиться краще взаємодіяти з іншими. В цьому процесі, знаходять логічне (на наш погляд) відображення та застосування креативності та винахідливості, рівень розвитку яких, також, залежить від життєвого досвіду;

3) Найбільше зв'язків спостерігається між «залученістю» і такими рисами характеру як: креативність та винахідливість ($r=0,487$; $p=0,012$), вміння працювати в команді ($r=0,510$; $p=0,008$), грайливість та почуття гумору ($r=0,503$; $p=0,009$), релігійність та духовність ($r=0,409$; $p=0,038$). Описані зв'язки, на нашу думку, відображають усвідомлення людини, з віком, що максимальний шанс знайти щось варте та цінне в житті, отримання задоволення від того, що ти робиш можливе за умови максимально можливої (для кожного індивіда) широти особистості. Тобто, щоб бути більш задоволеним власним життям, а відтак краще долати його негаразди, потрібно частіше проявляти любов та турботу про інших, співпрацювати з іншими, ставитися до життя з гумором (навіть у скрутні часи), бути оригінальним (креативність) та ін.;

4) Показник «контролю» в групі 36-60 не з чим не корелює.

5) Як ми можемо бачити вік значимо корелює з вмінням пробачати ($r=0,432$; $p=0,027$). Припускаємо, чим старше стає людина тим більше приходить розуміння того, що в житті потрібно не гаяти час і вміти пробачати. Тобто, з віком, життєвий досвід, як функція віку, стають чинником до вміння пробачати.

6) Компоненти життестійкості мають зв'язок між собою: залученість з контролем ($r=0,547$; $p=0,004$) та прийняття ризику з залученістю ($r=0,626$; $p=0,001$) та контролем ($r=0,530$; $p=0,005$).

Отже, проведений аналіз показав наявність як схожих так і відмінних зв'язків мотивації досягнення, життестійкості та сильних рис характеру у досліджуваних різного віку.

Висновки до третього розділу

На основі результатів емпіричного дослідження ми зробили такі висновки:

1) Прояв мотивації досягнення значимо не змінюється з віком. Опитування показало, що серед досліджуваних віком 36-60 років переважає помірно високий рівень мотивації досягнення, тоді як серед досліджених віком 18-35 – середній рівень. Значимих відмінностей між групами в прояві мотивації досягнення виявлено не було.

2) Для обох груп характерний прояв компонентів життєстійкості: включеність, контроль та прийняття ризику на середньому рівні. Значимих відмінностей в групах осіб різного віку виявлено не було. Відтак, припускаємо, що вік не завжди виступає чинником життєстійкості.

3) У ході діагностики сильних рис характеру були виявлені деякі кількісні відмінності їх прояву, проте статистично значимими вони не являються. Позначимо, що помітно вищими є показники таких сильних рис характеру у старшій вибірці як: вдячність або подяка, справедливість та вміння працювати в команді.

4) Внутрішня структура зв'язків мотивації досягнення, життєстійкості та сильних рис характеру в групі осіб 18-35 років є такою:

- мотивація досягнення не пов'язана з життєстійкістю, проте пов'язана з рисами характеру: завзятістю, постійністю, старанністю; справедливістю; вмінням пробачати, надією та оптимізмом, релігійністю та духовністю;

- життєстійкість (залученість, контроль та прийняття ризику) не пов'язана ні з віком, ні з мотивацією досягнення, проте пов'язана з рисами характеру: залученість пов'язана з інтересом, скромністю; контроль – з допитливістю, критичним мисленням, розсудливістю, інтересом, надією та оптимізмом; прийняття ризику – з надією та оптимізмом;

- вік пов'язаний з рисою характеру «повага до краси та досконалості».

5) Внутрішня структура зв'язків мотивації досягнення, життєстійкості та рис характеру в групі 36-60 років має такий вигляд:

- мотивація досягнення має зв'язок з життєстійкістю, а саме з компонентом прийняття ризику;

- також мотивація досягнення пов'язана з рисами характеру: креативність, винахідливість, вміння працювати в команді;

- життєстійкість (залученість, контроль та прийняття ризику) пов'язані з рисами характеру: залученість пов'язана з креативністю та винахідливістю, вмінням працювати в команді, грайливістю та почуттям гумору, релігійністю та духовністю; прийняття ризику – мотивацією досягнення, креативністю та винахідливістю;

- вік пов'язаний з мотивацією рисою характеру «вмінням пробачати».

ВИСНОВКИ

1. У результаті проведеного теоретичного аналізу проблеми життєстійкості та мотивації досягнення осіб різного віку було виявлено, що:

Життєстійкість – це здатність людини протистояти труднощам у житті. Також життєстійкість розглядають як сильна риса характеру та є певні риси, які забезпечують життєстійкість або являються життєстійкими. Вона може допомогти адаптуватися, розвинути здібності, навички до подолання труднощів, а також може розвиватися через соціалізацію та рефлексію.

Мотивація досягнення грає ключову роль у стимулюванні особистісного розвитку та досягненні цілей. Вікові групи виявляють різні аспекти мотивації: у молодого віку це пов'язано з успіхом у навчанні та роботі, у той час як у зрілого віку можуть також враховувати особистісний успіх, розвиток кар'єри та матеріальна мотивація.

Зв'язок життєстійкості та мотивації досягнення осіб різного віку особливо під час війни, є важливою темою для дослідження. У попередніх наукових роботах вивчався зв'язок мотивації, мотивації на роботу та життєстійкості у мирний час. Однак наше дослідження концентрує увагу на вивчення зв'язку мотивації досягнення та життєстійкості в умовах війни, що може сприяти розумінню того, як ефективно підтримувати осіб різного віку в складний час.

2. Результати емпіричного дослідження показали, що прояв мотивації досягнення не змінюється істотно з віком. Результати опитування свідчать, що серед досліджуваних осіб віком другого періоду зрілості виявлено переважання високого рівня мотивації, тоді як серед осіб віком першого періоду зрілості – середнього рівня.

3. Було визначено, що для обох груп характерний середній рівень вираженості компонентів життєстійкості: включеності, контролю та прийняття ризику.

У результаті дослідження сильних рис характеру виявлено, що людям першого періоду зрілості властиві такі сильні риси характеру, як грайливість або

почуття гумору, доброзичливість або великодушність, любов або відданість, критичне мислення, неупередженість або розсудливість. Тоді як людям, які знаходяться в другому періоді зрілості, притаманні такі сильні риси характеру, як вдячність або подяка, справедливість та вміння працювати в команді.

4. Після аналізу характеру зв'язків мотивації досягнення, життєстійкості та сильних рис характеру було виявлено, що:

мотивація досягнення має зв'язок з життєстійкістю, а саме з компонентом прийняття ризику у досліджуваних, які знаходяться у другому періоді зрілості. Такий зв'язок може бути пов'язаний з тим, що у досліджуваних іншої групи життєстійкість пов'язана з іншими чинниками;

мотивація досягнення має взаємозв'язок з такими сильними рисами характеру в осіб першого періоду зрілого віку, як завзятість, постійність, старанність, справедливість, вміння пробачати, надія та оптимізм, релігійність та духовність. Тоді як у досліджуваних другого періоду зрілого віку мотивація досягнення має зв'язок з такими сильними рисами, як креативність, винахідливість, вміння працювати в команді;

компоненти життєстійкості пов'язані з сильними рисами характеру: залученість в людей першого періоду зрілого віку пов'язана з інтересом, скромністю, а в другого – з креативністю та винахідливістю, вмінням працювати в команді, грайливістю та почуттям гумору, релігійністю та духовністю. Контроль в осіб першого періоду зрілого віку пов'язаний з допитливістю, критичним мисленням, розсудливістю, інтересом, надією та оптимізмом. А прийняття ризику особами першого періоду зрілого віку пов'язане з надією та оптимізмом, а в другого періоду зрілого віку – креативністю та винахідливістю.

Подальше дослідження може стосуватися зв'язку мотивації досягнення та життєстійкості в осіб першого періоду зрілості. Важливо розглянути можливість подальшого вдосконалення нашого розуміння того, які саме чинники життєстійкості мають зв'язок з мотивацією досягнення в осіб першого періоду зрілості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байсара Л. І., Носенко Е. Л. Методичний посібник до вивчення курсу «Позитивна психологія». Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара. 2014. 100 с.
2. Бережна Т. М. Система мотивації персоналу підприємства. Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ «ХПІ» за 2022 рік : в 2 т. Т. 1. Дослідження та оптимізація економічних процесів. Харків, 2022. С. 51–54.
3. Бондарчук О. І. та ін. Соціально-психологічні особливості дорослої людини : інформаційно-методичні матеріали для слухачів і викладачів системи післядипломної освіти / Ун-т менеджменту освіти НАПН України. Київ, 2015. 48 с.
4. Борозенцев М., Борозенцева Т. Мотивація особистості та успішність діяльності. Publishing House «Baltija Publishing», 2021.
5. Боршкевич І. І., Якубів В.М. Вплив теорії поколінь на формування мотивації працівників. Журнал «Економіка та суспільство».2022. № 41.
6. Варій М. Й. Загальна психологія: підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей. Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
7. Василевська О. І. Збереження життєстійкості особистості в умовах воєнних дій. Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2022.
8. Гаврилко В. О. Особливості впливу теорії поколінь на мотивацію співробітників підприємства. Управління персоналом в інституційній економіці, 2019. С. 151 - 153.
9. Дука Т. М. Мотивація та її роль у процесі особистісного розвитку. Габітус. 2021. Випуск 30. С. 103–107.

10. Жарківська І. Теорія поколінь і управління персоналом організації // Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку : вітчизняний та зарубіжний досвід : зб. тез доп. IX Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів / редкол. : Л. І. Вергун, Ю. В. Мельник, О. Легкий. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. С. 118-120.

11. Запєвалова С. О. Психологічні особливості мотивації до навчання студентів в умовах війни в Україні // Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. / гол. ред. Тогочинський О. М. Чернігів : ЧДІЕУ, 2022. С. 406-408.

12. Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

13. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу : Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 1998. 224 с.

14. Кравчук С. Л. Життестійкість та психологічна пружність особистості юнацького віку як запобіжники негативним наслідкам воєнного конфлікту. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2019. № 1. С. 142-147.

15. Лахмотова Ю. О. Мотивація до дистанційного навчання студентів вищих закладів освіти в умовах воєнного стану. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. С. 195-200.

16. Лещенко Т. О., Шевченко О. М. Мотивація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти як провідний чинник підготовки фахівців. К.: Editorial board, 2022. 246 с.

17. Лютак О. Застосування теорії поколінь у консультуванні персоналу організації. Збірник наукових праць: психологія. 2019. Вип. 23. С. 94–101.

18. Максименко С. Д. Загальна психологія : підруч. / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, В. О. Соловієнко ; за заг. ред. С. Д. Максименка. К. : Форум, 2000. 543 с.

19. Мельніченко С. А. Проблема вивчення мотивації у сучасній психологічній теорії. Педагогічний процес: теорія і практика. 2012. № 1. С. 174–184. ISSN 2078-1687.

20. Мірошніченко О.А. Види мотивації особистості до професійної діяльності. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2016. № 25. С. 87–93.

21. Науменко Н., Верховська Н. Особливості мотивації персоналу на підприємствах України в умовах воєнного часу. REBUILD UKRAINE: справа всього цивілізованого світу : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 21–23 лют. 2023 р. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. С. 53–57.

22. Носенко Е. Л. Сучасні напрями зарубіжної психології: психологія особистості: підручник / Е. Л. Носенко, І. Ф. Аршава. – Д.: Вид-во ДНУ. 2010. 264 с.

23. Нуралієва Л, Сиволоцька Л, Наливайко О. Самореалізація в процесі становлення особистості. Мотивація успіху та відбиток невдач. Освітологічний дискурс. 2022. Вип. 3-4. С. 57–75.

24. Олефір В. О., Кузнецов М. А., Павлова А. В. Коротка версія тесту життестійкості. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2013. № 45 (2). С. 158–165.

25. П'янківська Л. Професійна мотивація особистості: теоретичний аспект. Грааль науки. 2021. № 2-3. С. 532–536.

26. Пенькова О.І. Мотивація особистості: соціально-психологічна сутність / О. І. Пенькова. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020. 12 с. Депоновано в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. No 20-Укр-2020.

27. Предко В., Предко Д. Особливості психічного стану українців в умовах війни. Наукові праці «Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія». 2022. Вип. 3 (56). С. 78–84.

28. Проданова О.М. Мотиваційні ресурси особистості у подоланні стресу / О. М. Проданова // Наука та освіта в дослідженнях молодих учених [Електронне

видання] : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів, докторантів, молод. учених, Харків, 2020. С. 273–275.

29. Прядко Н. О. Мотивація досягнення як детермінанта успіху в професійній діяльності особистості. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2015. № 1 (125). С. 177–180.

30. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.

31. Резвих Є., Булах І. Мотивація професійної діяльності дорослих. Психологічні науки. 2022. № 17 (62). С. 96–108.

32. Савелюк Н. М. Переживання стресу в умовах війни: досвід українського студентства. Психологія: реальність і перспективи. 2022. № 18. С. 141–152.

33. Сердюк Л. З., Купрєєва О. І. Психологічні засади підвищення життєстійкості особистості / Л. З. Сердюк, О. І. Купрєєва // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. 2017. Вип. 15. С. 481–491.

34. Соловійова А. В., Кучеренко Є. В. Особливості розвитку мотивації досягнення успіху в дорослому віці. Перспективи розвитку сучасної психології. 2022. Вип. 1. С. 226–231.

35. Степаненко Л. В. Життєстійкість як ресурс копінг-захисних механізмів емоційної саморегуляції особистості. Габітус. 2022. Вип. 34. С. 58–63.

36. Тапалова О. Б. Мотивація досягнення: феномен, дослідження, проблеми. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2014. № 4 (25). С. 154–158.

37. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2009. 76 с.

38. Чиханцова О. Життестійкість та її зв'язок із цінностями особистості. Проблеми сучасної психології. 2018. Вип. 42. С. 211–231.

39. Шичаніна Д. Р. Особливості мотивації персоналу в умовах війни / Д. Р. Шичаніна // Всеукраїнська науково-технічна конференція здобувачів вищої освіти за підсумками досліджень у 2022 р. Факультет економіки та бізнесу / за ред. В. В. Литвиненка. Мелітополь : МДПУ, 2023. С. 234–236.

40. Шкарлатюк К. Стратегії стрес-долаючої поведінки студентської молоді в умовах війни / К. Шкарлатюк // Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування на виклики сучасності : матеріали ІХ Наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнар.участ.) / за ред. О. В. Круцюк. Київ : Видавничий дім «Слово», 2022. С. 74–76.

41. Юрчинська Г. К., Круцюк О. В. Взаємозв'язок життестійкості особистості волонтера та його мотивації. Український психологічний журнал. 2018. № 2. С. 163–179.

42. Heckhausen H. Motivation and Action / H. Heckhausen. New York : Springer, 1991. 536 p. ISBN 0-387-97297-9.

43. Kimhi S., Eshel Y., Marciano H., Adini B. Impact of the war in Ukraine on resilience, protective, and vulnerability factors. Front. Public Health. 2023. Vol. 11. P. 1053940. DOI 10.3389/fpubh.2023.1053940.

44. Kurapov A., Danyliuk I., Loboda A. et al. Six months into the war: a first-wave study of stress, anxiety, and depression among in Ukraine. Front. Psychiatry. 2023. Vol. 14. P. 1190465. DOI 10.3389/fpsy.2023.1190465.

45. Maddi S. R., Koshaba D. M. Resilience at work: how to succeed no matter what life throws at you / S. R. Maddi, D. M. Koshaba. New York : AMACOM, 2005. 213 p. ISBN 978-0-8144-0888-9.

46. Resnick B. Resilience and Aging: Concepts, Research, and Outcomes / B. Resnick // Handbook of Resilience in Aging / ed. by B. Resnick, L. P. Gwyther, K. A. Roberto. New York : Springer, 2011. P. 181–196. DOI 10.1007/978-1-4419-0232-0_13.

АНОТАЦІЯ

Це дослідження присвячене вивченню важливого та актуального аспекту – мотивації досягнення та життєстійкості осіб різного віку. На сьогоднішній день під час воєнного стану в Україні лишається актуальною проблемою те, як особи мотивують себе на досягнення цілей та пристосовуються до стресових ситуацій та долають труднощі під час війни. Робота має три розділи. Перший розділ містить загальну характеристику мотивації досягнення та життєстійкості в осіб різного віку. У цьому розділі описується сутність мотивації досягнення, життєстійкості, сильних рис характеру та зв'язок всіх цих компонентів. Також проаналізовано поняття мотивації досягнення та життєстійкості, визначені їх основні складові та особливості під час воєнного стану.

У другому розділі описані мета, емпіричні завдання, характеристика вибірки та методи, які використовувалися для досягнення мети дослідження. Мета полягає у вивченні характеру зв'язку життєстійкості та мотивації досягнення в осіб різного віку. Також у цьому розділі описуються методи дослідження, а саме методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» Т. Елерса; коротка версія тесту «Життєстійкість» В.О. Олефіра, М.А. Кузнецова, А.В. Павлова; короткий тест «Сильних рис характеру» К. Петерсона. Дослідження проводилося на вибірці з 62 досліджуваних, яка була поділена на дві групи: перша група люди – респонденти від 18 до 35 років, друга – від 36 до 60 років.

У третьому розділі представлені результати емпіричного дослідження з кожної методики окремо, а також аналіз зв'язків мотивації досягнення та життєстійкості осіб різного віку. Результати дослідження свідчать про те, що мотивація досягнення пов'язана з життєстійкістю в осіб від 36 до 60 років. Також мотивація досягнення пов'язана з сильними рисами характеру: завзятість, постійність, старанність; справедливість; вміння пробачати та справедливість; надія та оптимізм; релігійність та духовність, креативність, винахідливість, вміння працювати в команді. А компоненти життєстійкості пов'язані з сильними

рисами характеру: залученість пов'язана з інтересом, скромністю, з креативністю та винахідливістю, вмінням працювати в команді, грайливістю та почуттям гумору, релігійністю та духовністю; контроль – з допитливістю, критичним мисленням, розсудливістю, інтересом, надією та оптимізмом; прийняття ризику – з надією та оптимізмом, креативністю та винахідливістю. Розуміння зв'язку мотивації досягнення та життєстійкості та їх зв'язок з сильними рисами характеру може допомогти створити ефективні методи, які можуть покращити працездатність та навчання у вищих навчальних закладах.

У цілому, це дослідження допомагає виявити важливість вивчення мотивації досягнення та життєстійкості та їх зв'язку у осіб різного віку під час війни. Воно поширює область знань у психології, може бути корисним для викладачів вищих навчальних закладах та керівникам організацій та може бути використано для ефективної підтримки за допомогою нових методів під час воєнного стану.

Ключові слова: мотивація досягнення, життєстійкість, сильні риси характеру, під час війни, стрес, подолання труднощів, психологія.

ABSTRACT

This article focuses on an important and relevant aspect of achievement motivation and resilience of people of different ages. Today, during the martial law in Ukraine, it remains an urgent problem how people motivate themselves to achieve goals and adapt to stressful situations and overcome difficulties during the war. The paper has three chapters. The first section provides a general description of achievement motivation and resilience in individuals of different ages. This section describes the essence of achievement motivation, resilience, strong character traits and the relationship between all these components. It also analyses the concepts of achievement motivation and resilience, identifies their main components and features during martial law.

The second section describes the purpose, empirical objectives, sample characteristics and methods used to achieve the research goal. The aim is to study the nature of the relationship between resilience and achievement motivation in people of different ages. This section also describes the research methods, namely, the T. Ehlers «Personality Diagnostic for Motivation to Succeed»; «The Short Version of the test of Hardiness» by V.O. Olefir, M.A. Kuznetsov, and A.V. Pavlova; and the K. Peterson «Brief Strengths Test». The study was conducted on a sample of 62 subjects, which was divided into two groups: the first group of people aged 18 to 35, the second - 36 to 60.

The third section presents the results of the empirical study on each methodology separately, as well as an analysis of the relationship between achievement motivation and resilience of people of different ages. The results of the study indicate that achievement motivation is associated with resilience in people aged 36 to 60. Achievement motivation is also associated with strong character traits: perseverance, persistence, diligence; fairness; forgiveness and justice; hope and optimism; religiosity and spirituality, creativity, ingenuity, and teamwork. And the components of resilience are linked to strong character traits: involvement is linked to interest, modesty to creativity and resourcefulness, teamwork, playfulness and sense of

humour, religiosity and spirituality; control is linked to curiosity, critical thinking, prudence, interest, hope and optimism; risk-taking is linked to hope and optimism, creativity and resourcefulness. Understanding the relationship between achievement motivation and resilience and their connection to strong character traits can help to create effective methods that can improve performance and learning in higher education.

Overall, this study helps to highlight the importance of studying achievement motivation and resilience motivation and their relationship in individuals of different ages during wartime. It extends the field of psychology, can be useful for higher education teachers and organisational leaders, and can be used to provide effective support through new methods during martial law.

Key words: achievement motivation, resilience, strong character traits, wartime, stress, coping, psychology.